

DERS ADI Ticaret Hukuku

ÜNİTE ADI Ticaret Hukuku ve Türk Ticaret Kanunu'nun Özellikleri - Ticari İşletme Kavramı - Ti

ÜNİTE NO 1
YAZAR Dr.Öğr.Üyesi MUHAMMED AKKUŞ

TİCARET HUKUKU

Ticaret hukuku; esas itibarı ile “ticari işletme” olarak nitelendirilen işletmeleri, “tacir” olarak nitelendirilen kişileri, “tacir olmanın hükümlerini”, “ticari iş” kavramını, “ticari iş olmaya bağlanan sonuçları” konu alan, özel hukukun bir alt dalıdır.

Ticaret Hukuku - Ekonomi Hukuku - İşletme Hukuku İlişkisi

Ekonomi hukuku, bir ülkede ekonomik düzenin sağlıklı bir şekilde işlenmesini sağlayan ve niteliği itibarı ile daha çok emredici kuralların yer aldığı kamu hukukunun bir dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik düzenin faaliyetlerinin işleyişinde, özel hukukun aksine, “kamu yararı” gözetildiğinden, ekonomi hukukunun kuralları çoğunlukla emredici hükümler olarak kabul görmektedir. Bu özellikler dikkate alındığında, ticaret hukuku ve ekonomi hukukunun kapsam ve nitelik itibarı ile birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır.

İşletme hukuku ise, girişimcilerin gelir sağlamak amacıyla emek ve sermayelerini bağımsız bir organizasyon oluşturacak şekilde bir araya getirmesi sonucu ortaya çıkan işletmelerdeki, sermayedar-yönetici-işçi arasındaki ilişkileri düzenlemektedir.

Ticaret Hukuku - Medeni Hukuk - Borçlar Hukuku İlişkisi

TTK m. 1, f. 1, c. 1 düzenlemesinde, TTK'nın Türk Medeni Kanunu (TMK) ile olan ilişkisi “Türk Ticaret Kanunu, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ayrılmaz bir parçasıdır.” denilmek suretiyle ortaya konulmuştur.

Diğer taraftan, TMK ile TBK ilişkisi de 6098 sayılı TBK'nın 646'ncı maddesinde “Bu Kanun, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun Beşinci Kitabı olup, onun tamamlayıcısıdır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu düzenlemelerden anlaşıldığı üzere, gerek TTK gerek TBK, TMK'nın tamamlayıcı parçalarıdır. Daha açık bir anlatımla ifade edecek olursak, 6102 sayılı TTK, 4721 sayılı TMK'nın bir alt parçası/dalı niteliğinde olmayıp, kendine özgü kuralları ve kurumları bulunan bağımsız bir hukuk dalıdır.

Ticaret Hukuku'nun Düzenlenmesinde Sistemler

Ticaret hukuku ile ilgili kuralların oluşturulmasında ve ticaret hukuku kurallarının uygulama alanının belirlenmesinde üç (3) sistem bulunmaktadır.

Subjektif sistemde ticaret hukuku, ticari faaliyetlerle uğraşan ve “tacir” olarak kabul edilen kişilere uygulanan özel kuralların bütünü olarak kabul edilir.

Objektif sistemde ise, ticaret hukuku tacirlerin değil “ticari işlemler”in hukuku olarak kabul edilmiştir. Modern sistemde, ticaret hukuku kurallarının düzenlenmesinde “ticari işletme” olarak nitelendirilen organizasyon esas alınmıştır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, merkez kavram olarak “ticari işletme” esas alınmış olsa da, bu kanunun mutlak anlamda modern sisteme göre düzenlendiğini söylemek güçtür. Zira Kanunda ticari işletme kavramı dışında, örneğin “tacir” kavramı esas alınarak düzenlenmiş hususlar da mevcuttur (bkz. TTK m. 19/1 c.1).

Ticari İşletme

Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir. Bir işletmenin ticari işletme veya esnaf işletmesi düzeyinde olup olmadığının belirlenmesi için m. 11, f. 2'de bir hüküm öngörülmüştür. Buna göre; ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınır, Cumhurbaşkanı Kararıyla belirlenecektir.

Ticari İşletmenin Şube ve Merkezi

Her ticari işletmenin bir merkezinin bulunması kanuni bir gereklilik olarak öngörülmüştür. Ticari işletmenin açıldığı günden itibaren on beş gün içinde işletme merkezinin, bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirilmesi gerekir. Bir yerin ticari işletmenin merkezi olarak nitelendirilebilmesi için o yerin, işletmenin “idari”, “ticari” ve “hukuki” açıdan işlemlerinin toplandığı ve yürütüldüğü yer olması gerekir. Bir ticari işletmeye bağlı olup ister merkezinin bulunduğu sicil çevresi içerisinde isterse başka

bir sicil çevresi içinde olsun, bağımsız sermayesi veya muhasebesi bulunup bulunmadığına bakılmaksızın kendi başına sınai veya ticari faaliyetin yürütüldüğü yerler ve satış mağazaları şubedir.

Ticari İşletme Devri

Kanun koyucu, tacirin ticari işletmesinin, tacirin diğer malvarlığından ayrı bir şekilde, aktif ve pasifleri ile bir bütün olarak devredilmesine olanak tanımıştır. Ticari işletmenin devri ile ilgili düzenleme hem 6102 sayılı TTK m. 11, f. 3'te hem de 6098 sayılı Borçlar Kanunu m. 202'de yer almaktadır. TTK m. 11, f. 3 hükmü sadece bir ticari işletmenin devrinde uygulama alanı bulacak iken; TBK m. 202 hükmü, her türlü işletme (esnaf işletmesi dâhil) ve malvarlığının devri açısından uygulanacaktır.

6102 sayılı TTK m. 11, f. 3 hükmünde ticari işletmenin devri sözleşmesinin yazılı olarak yapılacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla TBK m. 12, f. 2 hükmü uyarınca, yazılı yapılmayan ticari işletmenin devri sözleşmesi geçerli olmayacaktır. Ayrıca sözleşmenin tescil ve ilan edilmesinin gerektiği de belirtilmelidir. Ticari işletmenin malvarlığı içerisinde, örneğin bir taşınmaz veya motorlu taşıt aracı gibi, devri, resmî senet düzenlenmesini gerektiren daha ağır bir şekil şartına tâbi tutulmuş unsurların bulunması durumunda dahi, ticari işletmenin devir sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması yeterli olacaktır.

Bir ticari işletmenin devrinden söz edilebilmesi için devir sözleşmesinin ticari işletmeyi bir bütün olarak konu edinmiş olması gerekmektedir. Ancak TTK m. 11, f. 3, c. 2 düzenlemesinde, ticari işletmenin malvarlığına dâhil münferit bazı unsurların, devir sözleşmesinde öngörülmek koşuluyla, devrin kapsamı dışında tutulabileceğine izin verilmektedir. Bir ticari işletmenin devrinin TTK m. 11, f. 3 kapsamında değerlendirilebilmesi için devredilen unsurlarla ticari işletmenin faaliyetine devam edebilmesi zorunludur.

Ticari işletmenin devir tarihine kadar doğan borçlarından devreden de devralan ile birlikte iki (2) yıl süre ile müteselsilen sorumludur.

Ticari İşletmenin Rehni

TİTRK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte ticari işletmenin bir veya birden fazla unsuru (TİTRK m. 5, f. 1'de sayılanlardan) rehin konusu yapılarak, söz konusu unsur ya da unsurların zilyetliğinin rehin alacaklısına geçirilmesine gerek olmaksızın rehin tesis edilebilmesine imkân tanınmıştır. Ancak TİTRK m. 5, f. 1'de sayılan varlıklardan biri veya birkaçı, borcun tamamına ek olarak beşte birini karşılamaya yetmiyorsa, ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilir.

DERS ADI Ticaret Hukuku

ÜNİTE ADI Ticari İş Kavramı ve Ticari İş Olarak Nitelendirilmeye Bağlanan Sonuçlar - Ticari Hül

ÜNİTE NO 2

YAZAR Dr.Öğr.Üyesi MUHAMMED AKKUŞ

TİCARİ İŞ

Ticari iş, ticari ilişkileri, ticari olmayan (adi) ilişkilerden ayırt etmek üzere kullanılan ve TTK'da yer bulan bir kavramdır. Ticari ilişkilerin adi ilişkilerden ayrıştırılmasının temel gerekçesi, ticari hükümlerin yalnızca ticari ilişkilere uygulanacak olmasıdır. Diğer bir anlatımla, TTK ve diğer özel kanunlarda öngörülen ticari hükümler adi ilişkilere uygulanmaz. Ticari hükümler, ticari iş şeklinde nitelendirilen veya bu kategoriye dâhil olan hukuki işlem ve fiiller hakkında uygulanır.

Türk Ticaret Kanunu m. 3, "Bu Kanunda (Ticaret Kanunu'nda) düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir." şeklindedir. Ayrıca TTK m. 19'a göre, bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak gerçek kişi tacir işlemi yaptığı esnada bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını karşı tarafa açıkça bildirir veya yapılan işlemin niteliği için ticari sayılmasına engel ise, bu borç gerçek kişi tacir açısından adi borç sayılır. Ayrıca işlemin taraflarından yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça diğer taraf için de ticari iş sayılır.

Anlaşılabileceği üzere, bu düzenlemelerde bir işin ticari iş olarak kabul edilmesi için birden çok ölçüte yer verilmiştir. Bu ölçütler sırasıyla şunlardır:

- Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş bütün işler ticaridir.
- Bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işler ticaridir.
- Tacirin borçları ticaridir.
- Bir taraf için ticari sayılan sözleşmeler, kural olarak, diğer taraf için de ticaridir.

Ticari İşin Sonuçları

Ticari işlerden kaynaklanan sorumluluğun müteselsil nitelikte olduğu karinedir. Bu husus TTK m. 7'de "İki veya daha fazla kişi, içlerinden yalnız biri veya hepsi için ticari niteliği haiz bir iş dolayısıyla, diğer bir kimseye karşı birlikte borç altına girerse, kanunda veya sözleşmede aksi öngörülmemişse, müteselsilen sorumlu olurlar." şeklinde ifade edilmiştir. Bu hükmün amacı, kredi düzeninin ve ticari hayatta güvenin korunmasıdır. Hükümden de anlaşılacağı üzere, taraflar bu kuralın aksini kararlaştırabilirler.

Tacir olan veya olmayan bir kimseye ticari işletmesi ile ilgili bir iş veya hizmet gören tacir, uygun bir ücret talep edebilir. Bundan başka verdiği avans veya yaptığı masraflar için ödeme tarihinden itibaren faize de hak kazanır. Bu hükme göre, ticari işletmesiyle ilgili iş yapan tacirin ücret isteyebilmesi veya avans veren ya da masraf yapan tacirin bunlar için faiz isteyebilmesi önceden kararlaştırılmış olmasına bağlı değildir. Böylelikle de tacirin her zaman ticari işletmesiyle ilgili işlemleri bir ücret uğruna, avans ödemeleri ve yaptığı masrafları da ödeme veya sarfiyat gününden itibaren tahakkuk etmeye başlayan faiz mukabilinde yaptığı varsayılmıştır. Burada geçerli olacak faiz, kanuni faizdir. Zira taraflarca önceden faiz kararlaştırılmamış olduğu için tabiatıyla oranı da belirlenememiş olacaktır.

Ödünç (karz) sözleşmelerini düzenleyen TBK m. 387 hükmüne göre, ticari nitelikte olmayan ödünç sözleşmelerinde taraflarca faiz kararlaştırılmamış ise faiz istenemez. Ticari iş niteliğindeki ödünç sözleşmelerinde ise, taraflarca kararlaştırılmamış olsa dahi faiz ödenmesi gerekir (TBK m. 387/2). Ticari işlerde faiz oranı taraflarca serbestçe kararlaştırılabilir (TTK m. 8/1). FaizK'nın 1. maddesinde anapara faizi; 2. maddesinde ise temerrüt faizi açısından faiz oranı serbestisi kuralı tekrar vurgulanmış ve bu miktarın sözleşme ile belirlenebileceği hükme bağlanmıştır.

Bileşik faiz uygulaması (faize faiz yürütülmesi) yasaktır (TBK m. 388/3). Ancak TTK m. 8/2'ye göre, cari hesap sözleşmeleri ile ikinci olarak, iki taraf bakımından ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde faize faiz yürütülmesi kararlaştırılabilir. Ancak her iki istisna bakımından da sözleşenlerin tacir olması ve kendisine tekrar faiz işletilecek olan işlemiş faizin üç aydan aşağı olmayan bir döneme ilişkin olması şarttır.

Ticari Hüküm

Ticari işlere sırası ile;

emredici hükümler,
sözleşme hükümleri,
tamamlayıcı ve yorumlayıcı ticari hükümler,
ticari örf âdet ve
genel hükümler uygulanır.

Ticari Dava

Ticari faaliyetlerden doğan uyuşmazlıkların hızlı, güvenli ve doğru bir çözüme kavuşturulabilmesi açısından diğer davalara göre farklı kurallara ve kısmen farklı usule tâbi olmak üzere, ticaret mahkemelerinde görülmesi esası kabul edilmiştir. Hukuk mahkemeleri kural olarak kişiler arasındaki ihtilaflara ilişkin davalara bakan mahkemelerdir. Hukuk mahkemeleri, sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Asliye ticaret mahkemeleri, asliye hukuk mahkemelerinin bir dairesi olmak üzere, adli yargı kolu içinde kurulan ihtisas mahkemeleridir. Ticari davalar kendi içerisinde üç gruba ayrılır:

Birincisi, tarafların tacir olup olmadığına ve işin bir ticari işletmeyi ilgilendirip ilgilendirmediğine bakılmaksızın ticari sayılan davalardır (mutlak ticari davalar).

İkincisi, her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili olması hâlinde ticari nitelikte sayılan davalardır (nispi ticari davalar).

Üçüncüsü, yalnızca bir ticari işletmeyle ilgili olmasına rağmen ticari nitelikte kabul edilen bazı davalardır (yarı nispi ticari davalar).

Mutlak ticari davalar, TTK m. 4'te açıkça sayılarak belirlenen davalardır. Bunların yanında bazı özel kanunlarda da ticari davalar belirlenmiştir. Bunların ticari dava sayılması için taraflarının tacir olması veya dava konusunun tarafların ticari işletmesiyle ilgili olması gibi koşullar aranmaz.

Her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan ve iki tarafı da tacir olan hukuk davaları ticari dava sayılır (TTK m. 4/1). Bir davanın ticari dava sayılması için hem iki tarafın ticari işletmesini ilgilendirmesi hem de iki tarafın da tacir olması gereklidir. Bu şartlar birlikte bulunmadıkça, konunun ticari iş niteliğinde olması veya TTK m. 19/1'de düzenlenen ticari iş karinesi sebebiyle diğer taraf için de ticari iş sayılması davanın ticari dava olması için yeterli değildir.

TTK'da havale, vedia (saklama) ve telif hakkına ilişkin davaların ticari nitelikte sayılması için dava konusunun bir ticari işletmeyle ilgili olması yeterli görülmüştür (yarı nispi ticari davalar). Hatta bu konulara ilişkin davaların ticari nitelikte sayılması için bunların taraflardan birinin ticari işletmesiyle ilgili olmasına gerek dahi yoktur. Kanunda açıkça "herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi" yeterli kabul edilmiştir.

DERS ADI Ticaret Hukuku

ÜNİTE ADI Tacir Kavramı – Tacir Olmanın Hükümleri – Tacir Yardımcıları

ÜNİTE NO 3

YAZAR Prof.Dr. ŞAFAK NARBAY

UZUN ÖZET TACİR KAVRAMI-TACİR OLMANIN HÜKÜMLERİ-TACİR YARDIMCILARI 1.

Tacir Kavramı Gerçek kişi tacir, Türk Ticaret Kanunu m. 12 uyarınca, bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kişidir. TTK m. 12/2’de de, bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimsenin, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılacağı belirtilmiştir. Kişisel durumları ya da yaptığı işlerin niteliği nedeniyle yahut meslek ve görevleri dolayısıyla, kanundan veya bir yargı kararından doğan bir yasağa aykırı bir şekilde ya da başka bir kişinin veya resmî bir makamın iznine gerek olmasına rağmen izin veya onay almadan bir ticari işletmeyi işleten kişi de tacir sayılır (TTK m. 14). Tacir sayılan kişiler, tacir olmanın nimetlerinden faydalanabildikleri gibi tacir olmanın yükümlülüklerine de katlanmak zorundadırlar. TTK m. 12/3’e göre ise, bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kişi, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olacaktır. Türk Ticaret Kanunu m. 13’e göre küçük ve kısıtlılara ait ticari işletmeyi bunların adına işleten yasal temsilci, tacir sayılmamaktadır. Tacir sıfatı, temsil edilen küçük veya kısıtlıya aittir. Ancak ceza hükümlerinin uygulanması yönünden yasal temsilci, tacir gibi sorumlu olur. Ticaret şirketleri (kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirket), tüzel kişi tacirdir. Bunun dışında, TTK m. 16 uyarınca, amacına varmak için ticari bir işletme işleten dernek ve vakıfların tacir sayılacakları ifade edilmiştir. Türk Ticaret Kanunu m. 16/2’ye göre ise, kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar, bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar. Türk Ticaret Kanunu m. 16/1’de yer alan hükme göre, kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar. Ancak devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar. Türk Ticaret Kanunu m. 195/5’te belirtildiği üzere hâkim ve bağlı şirketlerden oluşan şirketler topluluğunda, hâkim durumda bulunan teşebbüs de tacir statüsündedir. TTK m. 17 uyarınca tacire ilişkin hükümler donatma iştirakine de aynen uygulanacaktır. 2. Tacir Olmanın Hüküm ve Sonuçları • İflasa tabi olma • Ticaret siciline kaydolma • Odalara kaydolma • Ticaret unvanı seçme ve kullanma • Ticari iş karinesine tabi olma • Ticari örf ve âdete tabi olma • Ticari defter tutma • Basiretli bir iş adamı gibi hareket etme • Ücret ve faiz isteme • Ücret ve cezanın indirilmesini isteyememe • Fatura verme • Fatura ve teyit mektubuna 8 (sekiz) gün içinde itiraz etme • İhbar ve ihtarları belli şekilde yapma • Hapis hakkını kullanmakta kolaylıktan yararlanma 3. Tacir Yardımcıları Ticari temsilci; işletme sahibinin, ticari işletmeyi yönetmek ve işletmeye ilişkin işlemlerde ticaret unvanı altında, ticari temsil yetkisi ile kendisini temsil etmek üzere, açıkça ya da örtülü olarak yetki verdiği kişidir (TBK m. 547/1). Ticari temsilci ticari, işletmeyi idare etmek ve ticari işletmeyi ilgilendiren hukukî işlemlerde tacirin ticaret unvanı altında vekâleten imza atmaya yetkili, en geniş yetkilerle donatılmış bağımlı tacir yardımcısıdır. Türk Borçlar Kanunu m. 551/1 hükmü uyarınca ticari vekil; bir ticari işletme sahibinin, kendisine ticari temsilcilik yetkisi vermeksizin, işletmesini yönetmek veya işletmesinin bazı işlerini yürütmek için yetkilendirdiği kişidir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere ticari vekile işletmenin ya tüm işlerinin idaresi (genel yetkili ticari vekil) ya da belirli bazı işlerin yapılması (özel ya da sınırlı yetkili ticari vekil) için yetki verilebilir. Ticari temsilciden farklı olarak, ticari vekil hem tacir hem de ticari temsilci tarafından atanabilir. Ticari vekilin atanması herhangi bir şekilde bağımlı değildir. Açık veya örtülü olarak atanabilir. Ticari vekilin atanması, ticari temsilcinin atanmasından farklı olarak, ticaret siciline tescil ve ilân edilmez. TBK m. 551/2’de ticari vekilin temsil yetkisi; “Bu yetki, işletmenin alışılmış bütün işlemlerini kapsar. Ancak ticari vekil açıkça yetkili kılınmadıkça, ödünç olarak para veya benzerlerini

alamaz, kambiyo taahhüdünde bulunamaz, dava açamaz ve açılmış davayı takip edemez.” şeklinde düzenlenmiştir. Genel yetkili ticari vekil, ticari işletmenin bütün olağan işlemlerini yapmak üzere atanır. Özel yetkili ticari vekil ise işletmede ancak belirli bazı işlemleri yapmakla yetkilidir. Örneğin özel yetkili ticari vekillerden olan satış mağazası memurları; satış işlemlerini yapmak, bedeli tahsil etmek, fatura ve makbuz vermek, ihbar ve ihtarları yapmak gibi işlemleri yapmaya yetkilidirler. Gerek genel yetkili ticari vekilin gerek özel yetkili ticari vekilin yetkileri ticari temsilciden farklı olarak her türlü sınırlandırılabilir. Türk Borçlar Kanunu m. 448’e göre, pazarlamacı bir ücret karşılığında, işletme dışında ticari işletme sahibi işveren hesabına işlem yapmayı veya yazılı olarak yetkilendirilmiş olmak kaydıyla işveren adına hukuki işlemler gerçekleştirmeyi üstlenen kişidir. Buna göre pazarlamacı; • Ancak tacir hesabına faaliyetlerde bulunabilir. Esnaf işletmeleri ile yapılan sözleşmeler bu anlamda pazarlamacılık sözleşmesi olarak nitelendirilemez. • Pazarlamacı sürekli tacir yardımcısıdır. • Pazarlamacının faaliyet alanı işletmenin dışıdır. • Pazarlamacının kural olarak temsil yetkisi yoktur. Ancak yazılı bir sözleşme ile yetki verilmesi hâlinde tacir hesabına hukuki işlemler de yapabilir. • Pazarlamacı faaliyetleri karşılığında belirli bir ücret alır. Sımsarlık sözleşmesi, sımsarın taraflar arasında bir sözleşme kurulması imkânının hazırlanmasını veya kurulmasına aracılık etmeyi üstlendiği ve bu sözleşmenin kurulması hâlinde ücrete hak kazandığı bir sözleşmedir (TBK m. 520/1). Sımsarlık sözleşmesine, kural olarak vekâlete ilişkin hükümler uygulanır. Taşınmazlar konusundaki sımsarlık sözleşmesi, yazılı şekilde yapılmadıkça geçerli olmaz (TBK m. 520/3). Sımsarın unsurlarını şöyle belirtebiliriz: • Sımsar, bağımsız tacir yardımcısıdır. • Sımsar ile tacir arasındaki ilişki geçici niteliktedir. • Sımsar, aracılık faaliyetlerinde bulunur. Ancak sımsar kendisine özel olarak yetki verildiği takdirde kendisini görevlendiren taraf adına sözleşme yapabilir ve satım konusu malları teslim alabilir. • Sımsarın meslek şeklinde devamlı yapılması gerekli değildir. • Sımsar, faaliyetlerini ücret karşılığında yapar. Faaliyetleri karşılığında ücret almıyorsa bu durumda sımsarlık değil, vekâlet söz konusu olur. Ticari temsilci, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir (TTK m. 102). Acentelik sözleşmesi herhangi bir şekilde bağlı değildir. Ancak acenteye sözleşme yapma yetkisi verilmek isteniyorsa bu yetkinin özel ve yazılı şekilde verilmesi, acentenin de bu yazılı belgeyi tescil ve ilan ettirmesi gerekir. Benzer şekilde eğer acentenin tekel hakkı kaldırılmak isteniyorsa buna ilişkin sözleşmenin de yazılı yapılması zorunludur (TTK m. 104). Acentenin başlıca unsurları: • Acente, bağımsız tacir yardımcısıdır. • Acente, bir ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık eder veya özel ve yazılı yetki verilmişse sözleşmeleri bizzat tacir adına yapar. • Acentenin faaliyetleri süreklidir. • Başkası adına aracılık eden veya sözleşme yapan kişinin bu işi meslek edinmiş olması gerekmektedir. Asıl veya yan meslek olarak icra edilmiş olmasının bir önemi yoktur. • Acente, müvekkil adına ve hesabına hareket eder. TBK m. 532/1’e göre, alım veya satım komisyonculuğu, komisyoncunun ücret karşılığında, kendi adına ve vekâlet verenin hesabına kıymetli evrak ve taşınırın alım veya satımını üstlendiği bir sözleşmedir. Komisyoncu kendi adına müvekkili hesabına işlem yapar. Alım-satım komisyonculuğunun konusu kıymetli evrak veya menkul alım satımıdır. Komisyoncu bağımsız tacir yardımcısıdır; ancak tacirle olan ilişkisi sürekli değildir. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile komisyoncu eşya taşıtmayı üstlenir. Bu sözleşme ile gönderen de kararlaştırılan ücreti ödeme borcu altına girer. Taşıma işleri komisyonculuğu aynı zamanda bir ticari işletme faaliyetidir. Taşıma işleri komisyonculuğu eşyanın yer değiştirmesine ilişkin bir faaliyet olup süreklilik arz eder. Alım-satım komisyonculuğunda olduğu gibi belli bir ücret mukabilinde yapılır.

DERS ADI Ticaret Hukuku

ÜNİTE ADI Ticaret Sicili – Ticaret Unvanı ve İşletme Adı – Marka

ÜNİTE NO 4

YAZAR Prof.Dr. ŞAFAK NARBAY

UZUN ÖZET TİCARET SİCİLİ Ticaret sicili, ticari işletmeler ve tacirler ile ilgili bazı hususların kaydının tutulmasına ve gerek tacir gerekse de üçüncü kişilerin menfaatleri bakımından açıklanmasına ve böylelikle aleniyetin sağlanmasına hizmet eden bir resmî sicildir. Dolayısıyla resmî siciller bakımından geçerli olan “Sicillerde yer alan kayıtların doğru olmadığı ispat edilmedikçe doğru olduğu kabul edilir.” prensibi, ticaret sicili bakımından da geçerlidir. Ticaret sicili aynı zamanda aleniyeti sağlama, ispat, güveni koruma, kontrol ve bazı haklar üzerinde tekel hakkı sağlama işlevlerine sahiptir. TTK’nın 24 ilâ 38’inci maddelerinde ticaret sicili ile ilgili düzenlemeler yer almakla birlikte, 2012/4093 sayılı Ticaret Sicil Yönetmeliği’nde de teşkilat, denetim, sicil kayıtlarının tutulması, sicile başvuru vb. konular ayrıntılı olarak kaleme alınmıştır. SİCİL İŞLEMLERİ İlgililerin Talebi Üzerine Tescil başvurusu, ilgililer veya bunların temsilcileri ya da hukuki halefleri tarafından yetkili sicil müdürlüğüne yapılır. Bir hususun tescilini istemeye birden çok kimse zorunlu ve yetkili olduğu takdirde, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça bunlardan birinin talebi üzerine yapılan tescil tümü tarafından istenmiş sayılır. Tacirin tüzel kişi olması hâlinde ise tescil talebi onun yetkili organları veya yetkili temsilcisi tarafından yerine getirilir. Tescil talep süresi kural olarak on beş (15) gündür (TTK m. 30/1). Resen veya İlgili Makamın Bildirmesi Üzerine İlgililerin tescil talebi olmadan ticaret siciline tescil ancak yönetmelikte veya kanunda hüküm bulunması hâlinde mümkündür. Kural talep üzerine tescil olduğundan, resen veya yetkili makamın talebi üzerine tescil istisnai bir durumdur. TESCİL VE İLANIN ETKİSİ Tescil, bir hakkın veya hukuki durumun doğmuş olduğunu bildiriyorsa bu durumda tescil bildirici, bir hakkın veya hukuki durumun ortaya çıkması için yapıyorsa bu durumda tescil kurucu etkiye sahiptir. Tescil kural olarak bildirici etkiye sahiptir. Bazı hâllerde de tescil kurucu etkiye sahiptir. Örnek vermek gerekirse, ticaret unvanının veya işletme adının TTK m. 50 vd.’deki hükümlere göre korunması için tescil edilmiş olması gerekir. Ticaret şirketlerinin tüzel kişilik kazanması için de ticaret siciline tescil edilmiş olması şarttır. Aynı şekilde anonim şirketlerle ilgili olarak kuruluşun sonra devralma sözleşmelerinin geçerli olabilmesi için anonim şirket ana sözleşmesinin değiştirilmesi hakkındaki genel kurul kararının geçerli olması için tescil edilmiş olması gerekir. Tescili, kurucu ve bildirici etki yanında olumlu ve olumsuz etkiye de sahiptir. Üçüncü kişilerin kendileri hakkında hüküm ifade etmeye başlayan kayıtları bilmedikleri yolundaki iddialarının dinlenememesi tescilin olumlu etkisi, buna karşılık tescili gerekli olduğu hâlde tescil edilmemiş veya tescil edilip de ilânı gerekli olduğu hâlde ilân edilmemiş hususların üçüncü kişiler tarafından bilinmemesinin asıl olması da tescilin olumsuz etkisidir. . SİCİL HUKUKUNDA GÜVEN İLKESİ Üçüncü kişilerin ticaret sicilinde kayıtlı bulunan hususların doğruluğuna güvenerek işlem yapmaları hâlinde bu güvenlerinin korunacağına ilişkin TTK’da herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Oysa TMK m. 1023’te tapu kütüğündeki tescile iyiniyetle dayanarak mülkiyet veya ayni bir hak kazanan üçüncü kişinin bu kazanımının korunacağına ilişkin açık hüküm yer almaktadır. Ticaret sicili bakımından ise TMK m. 1023’te olduğu gibi iyiniyetle mülkiyet veya aynî hak kazanımı kural olarak mümkün değildir. Bir diğer ifade ile üçüncü kişilerin ticaret sicili kayıtlarına güvenerek işlemde bulunmaları hâlinde bu güvenleri korunmayacaktır. TİCARET UNVANI Ticaret unvanını, tacirin ticari işletmesine ilişkin işlemleri yaparken kullandığı ve dolayısıyla taciri tanıtmaya ve onu diğer tacirlerden ayırt etmeye yarayan ad şeklinde tanımlamak mümkündür (TTK m. 39). Ticaret unvanı ancak tacirler tarafından kullanılabilir olduğundan, tacir olmayan esnafın bakımından ticaret unvanının kullanılması söz konusu değildir. Ticaret unvanının oluşturulması ile ilgili olarak başlıca üç farklı sistem mevcuttur. Serbesti sisteminde, ticaret unvanı herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın istenildiği şekilde serbestçe oluşturulabilir. Buna karşılık gerçeklik sisteminde ise, seçilen ticaret unvanının gerçek durumu yansıtması gerekmektedir. Son olarak her iki sistemin uyumlaştırılması sonucu ortaya çıkan karma sistemde ise, ticaret unvanının ilk oluşturulmasında unvanın gerçeği yansıtmasına dikkat edilir; fakat daha sonradan meydana gelen değişiklikler, ticaret unvanında değişiklik yapılmasını gerektirmez. Türk hukukunda karma sistemin benimsenmiş olduğunu söyleyebiliriz. İŞLETME ADI Türk Ticaret Kanunu m. 53’te belirtildiği üzere işletme adı, işletme sahibi ile ilgili olmaksızın doğrudan doğruya işletmeyi

tanıtmak ve benzer işletmelerden ayırt etmek için kullanılan addır. İşletme adının da işletme sahibi tarafından tescil ettirilmesi gerekir. Ticaret unvanı yalnızca tacirler tarafından kullanılabilirken; işletme adı, esnaflar tarafından da kullanılabilir. Ayrıca tacirler ticaret unvanı kullanmak zorunda iken işletme adını kullanmak zorunda değildirler. MARKA Ticaret unvanı, bir taciri diğer tacirlerden; işletme adı, bir işletmeyi diğer işletmelerden ayırır. Marka ise, bir teşebbüsün üretmiş olduğu mal ve hizmetleri diğer teşebbüslerin üretmiş olduğu mal ve hizmetlerden ayırt etmek için kullandığı işaretlerdir. 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (MarkHKHK) Türkiye’de marka ile ilgili genel kuralları kapsamaktaydı. Ancak 22/12/2016 tarihinde TBMM’de kabul edilen ve 10/1/2017 tarihinde yürürlüğe giren 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) ile 556 sayılı MarkHKHK yürürlükten kaldırılmıştır. SMK’nın birinci kitabında markaya ilişkin hükümlere yer verilmiştir MARKANIN ÇEŞİTLERİ Konusuna Göre Markalar Markalar konusuna veya kullanıldığı mal ve hizmetlere göre ikiye ayrılır: “ticaret markası” ve “hizmet markası”. Ticaret Markası Bir teşebbüsün üretmiş olduğu malları diğer teşebbüslerin üretmiş olduğu mallardan ayırt etmek için kullanılan işaretler ticaret markalarıdır. Torku, Eti, Vestel, BMW, Mercedes, Audi, Bosch, Beko, Arçelik ticaret markaları için örnek olarak gösterilebilir. Hizmet Markası Ticaret markasından farklı olarak bir hizmetin hangi işletme tarafından üretildiğini gösteren markadır. Diğer bir ifadeyle hizmet işletmelerinin sağladığı hizmetler için kullandığı markalardır. Büyük Hanlı Oteli ve Dünya Göz Hastanesi hizmet markaları için örnek verilebilir. Kullanım Şekline Göre Markalar Markalar kullanım şekline göre ise üçe ayrılır: “Ferdî marka”, “garanti markası” ve “ortak marka”. Ferdî Marka Gerçek veya tüzel kişilerin ürettikleri mal ve hizmetler üzerinde bağımsız bir şekilde kullandıkları markalar olarak ifade edilebilir. Ferdî markalar bireysel, tek bir kişi tarafından kullanılabilmesi gibi, paylı hak sahibi olan taraflar arasında müştereken de kullanılabilir. Ülker, Eti, Apple gibi markalar ferdi markalardır. Garanti Markası Marka sahibinin gözetim ve denetiminde kullanılan ve markayı kullanmaya yetkili olan işletmelerin ürettikleri ürünlerin üretim usulleri, coğrafi menşei ve ortak özellikleri bakımından belirli standartlarda olduğu gösteren ve garanti eden markalardır. Garanti markaları ürünlerin belirli bir kalite standartlarında olduğunu gösteren sertifikalar olarak kabul edilebilir. TSE damgası, CE, ISO 9001 belgesi, Woolmark işareti garanti markalarına örnek teşkil edebilir. Ortak Marka Birden fazla işletmenin bir tüzel kişilik oluşturmadan bir araya gelerek oluşturdukları birliktelik çatısı altında ürettikleri ürünleri tek bir marka altında piyasaya sürdükleri markalardır. TARIŞ, Marmarabirlik, Fiskobirlik ortak markalara örnek olarak verilebilir.

MARKAYLA İLGİLİ HUKUKİ İŞLEMLER Tescilli bir marka; başkasına devredilebilir, miras yolu ile intikal edebilir, kullanma hakkı lisans konusu olabilir, rehnedilebilir. Tescilli bir marka üzerindeki sağlararası işlemler yazılı şekle tabidir. Marka, tescil edildiği mal veya hizmetlerin tümü veya bir kısmı için devredilebilir. Bir işletmenin aktif ve pasifleri ile birlikte devri, aksi kararlaştırılmamışsa, işletmeye ait markaların da devrini kapsar. Tescilli bir marka, işletmeden bağımsız olarak, teminat olarak gösterilebilir. Markanın teminat olarak gösterilmesi, taraflardan birinin talebi üzerine, sicile kayıt edilir ve yayınlanır. Öte yandan tescilli bir marka işletmeden bağımsız olarak, haczedilebilir. Aynı şekilde haciz işlemi de sicile kayıt edilir ve yayınlanır.

MARKANIN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ VE İPTALİ Markanın hükümsüzlüğü iki şekilde talep edilebilmektedir. Şöyle ki; a) 5. maddede sayılan hâllerde (mutlak ret nedenleri), b) 6. maddede sayılan hâllerde (nispi ret nedenleri), • Menfaati olanlar, • Cumhuriyet savcıları veya • İlgili kamu kurum ve kuruluşları markanın hükümsüzlüğünü mahkemeden isteyebilir. Marka hükümsüzlük davası, dava tarihinde sicilde marka sahibi olarak kayıtlı kişilere veya hukuki haleflerine karşı açılır. Hükümsüzlük hâlleri, markanın tescil edildiği bir kısım mal ve hizmetlere ilişkin bulunuyorsa, sadece o mal veya hizmet yönünden kısmi hükümsüzlüğe karar verilir (SMK m. 25). Markanın iptalini; a) Markanın tescil tarihinden itibaren beş yıl içinde haklı bir sebep olmadan tescil edildiği mal veya hizmetler bakımından marka sahibi tarafından Türkiye’de ciddi biçimde kullanılmaması ya da kullanımına beş yıl kesintisiz ara verilmesi hâlinde, b) Marka sahibinin fiillerinin veya gerekli önlemleri almamasının sonucu olarak markanın, tescilli olduğu mal veya hizmetler için yaygın bir ad hâlini alması durumunda, c) Marka sahibi tarafından veya marka sahibinin izniyle gerçekleştirilen kullanım sonucunda markanın, tescilli olduğu mal veya hizmetlerin özellikle niteliği, kalitesi veya coğrafi kaynağı konusunda halkı yanıltması durumunda, d) 32’nci maddeye aykırı kullanımın olması hâlinde (Marka sahibinin, garanti markası veya ortak markanın devamlılık arz eder biçimde teknik şartnameye aykırı olarak kullanılmasını engellemek için gerekli önlemleri almaması sebebiyle) ilgili kişiler, Türk Patent ve Marka Kurumu’ndan isteyebilir. İptal incelemesi sırasında hak sahibinin değişmesi hâlinde, sicilde hak sahibi olarak görünen kişiye karşı işlemlere devam edilir. İptal talepleri, iptali istenen markanın sahibine tebliğ edilir. Marka sahibi bir ay içinde talebe ilişkin delillerini ve cevaplarını Kurum’a sunar. Söz konusu bir aylık süre içinde talep edilmesi hâlinde Kurum bir aya kadar ek süre verir. Kurum, gerekli gördüğu takdirde ek bilgi ve belge sunulmasını isteyebilir.

DERS ADI Ticaret Hukuku

ÜNİTE ADI Haksız Rekabet-Ticari Defterler-Cari Hesap

ÜNİTE NO 5

YAZAR Prof.Dr. ŞAFAK NARBAY

UZUN ÖZET HAKSIZ REKABET Haksız rekabetin amacı 54'üncü maddede ifade edilmektedir. Anılan hükme göre, haksız rekabet kuralları ile bütün katılanların menfaatine dürüst ve bozulmamış bir rekabet ortamının sağlanması amaçlanmaktadır. Ticaret hayatında rekabetin varlığı elzemdir; fakat her türlü rekabet değil, dürüst ve bozulmamış bir rekabet. İşte bunu sağlamak için kanun koyucu düzenlemeler yapma ihtiyacı hissetmiştir. Kanun koyucu TTK'daki düzenlemesi gereğince belirli davranışları haksız ve hukuka aykırı olduğunu kabul ederek, temel ilkeler ortaya koymuştur: • Tarafların rakip olma zorunluluğunun bulunmaması, • Aldatıcı hareket veya dürüstlük kuralına aykırı bir davranışın bulunması, • Failin yarar sağlamasının şart olmaması, • Failin kusurunun aranmaması, • Zarar görme şartının bulunmaması. TTK m. 54'te haksız rekabetin amacı ve temel ilkesine yer verildikten sonra m.55'te "dürüstlük kuralına aykırı davranışlar, ticari uygulamalar" başlığı altında 6 (altı) bent ve 21 (yirmi bir) alt bent hâlinde haksız rekabet hâllerinin başlıcaları sıralanmıştır. Buradaki sayım sınırlı sayıda olmayıp örnek mahiyetinde en sık karşılaşılan haksız rekabet uygulamalarıdır. Buna göre; • Dürüstlük kuralına aykırı reklamlar ve satış yöntemleri ile diğer hukuka aykırı davranışlar, • Sözleşmeyi ihlale veya sona erdirmeye yöneltmek, • Başkalarının iş ürünlerinden yetkisiz yararlanmak, • Üretim veya iş sırlarını hukuka aykırı olarak ifşa etmek, • İş şartlarına uymamak, • Dürüstlük kuralına aykırı işlem şartları kullanmak başlıca haksız rekabet hâlleridir. Haksız Rekabetin Sonuçları Haksız rekabet dolayısı ile açılacak davalar TTK'nın 56'ncı maddesinde sayılmıştır. Bu davalar sırasıyla "tespit davası", "men davası", "eski hâle iade davası", "maddi" ve "manevi tazminat davaları"dır. Söz konusu davaların bazılarının açılabilmesi için, haksız rekabeti yapan kişinin kusurlu olması gerekmektedir. Fail kusurlu değil ise maddi ve manevi tazminat davalarını açamaz. Tespit davasının açılabilmesi için haksız rekabeti gerçekleştiren kişinin kusurunun bulunması gerekmemektedir. Men davasıyla haksız rekabet teşkil eden fiil devam ettiği hâllerde veya tekrar etme tehlikesi mevcut olduğu hâllerde açılabilir. Ayrıca bu davanın açılabilmesi için haksız rekabeti gerçekleştiren kişinin kusurunun bulunması gerekmemektedir. Haksız rekabetin neticesi olan maddi durumun ortadan kaldırılması davasıyla (eski hâle iade) haksız rekabetin sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılması, haksız rekabet yanlış veya yanıltıcı beyanlar ile yapılmışsa bu beyanların düzeltilmesi ve tecavüzün önlenmesi için kaçınılmaz ise son çare olarak haksız rekabetin işlenmesinde etkili olan araçların ve malların imhası talep edilir. Ayrıca bu davanın açılabilmesi için haksız rekabeti gerçekleştiren kişinin kusurunun bulunması gerekmemektedir. Haksız rekabet dolayısıyla maddi tazminata hükmedilebilmesi için haksız rekabet dolayısıyla bir zararın doğmuş olması, haksız rekabeti gerçekleştiren kişinin kusurlu olması ve zarar ile haksız rekabet teşkil eden fiil arasında illiyet bağının bulunması gerekmektedir. Haksız rekabet teşkil eden fiil neticesinde davacı, BK m. 58'deki şartların varlığı hâlinde manevi tazminat verilmesini de talep edebilir. Haksız rekabet davalarında, davayı açan kimsenin zarar görmüş olması şartı aranmamış, zarar görme tehlikesi yeterli sayılmıştır. Haksız rekabet dolayısıyla ekonomik menfaatleri zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek kimse ve ekonomik çıkarları zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek müşteriler tüm haksız rekabet davalarını açabilir. Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları, borsalar ve tüketicinin ekonomik menfaatini koruyan sivil toplum kuruluşları ile kamusal kurumlar tespit, men, eski hale iade davalarını açabilirler. TTK'nın 54 ve 56'ncı maddeleri "bütün katılanları" korumaktadır. Buna göre davalılar; haksız rekabeti yapan kimse, adam çalıştıran, basın, yayın, iletişim ve bilişim kuruluşlarıdır. Zamanaşımı TTK m. 60'a göre haksız rekabetten doğan davalar, davaya hakkı olan tarafın bu hakların doğumunu öğrendiği günden itibaren 1 (bir) yıl ve her hâlde bunların doğumundan itibaren 3 (üç) yıl geçmekle zaman aşımına uğrar. Ancak eğer haksız rekabet fiili aynı zamanda Türk Ceza Kanunu gereğince daha uzun zamanaşımı süresine tabi olan cezayı gerektiren bir fiil niteliğinde ise, bu süre hukuk davaları için de geçerli olur. İhtiyati Tedbirler İhtiyati tedbir kararı ile geçici bir hukuki koruma sağlanır. Kesin hükmün verilmesine kadar geçecek sürede telafisi mümkün olmayan zararlardan mağdurun korunması amaçlanır. TTK m. 61'e göre, ihtiyati tedbiri sadece dava açma hakkına sahip olanlar isteyebilir. İhtiyati tedbir talebi üzerine

mahkeme; mevcut durumun olduğu gibi korunmasına, haksız rekabetin sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılmasına, haksız rekabetin önlenmesine ve yanlış veya yanıltıcı beyanların düzeltilmesine ve diğer tedbirlere HMK'nın ihtiyati tedbir hakkındaki hükümlerine göre karar verebilir. TTK'nın 62'nci maddesinde düzenlenen haksız rekabet suçları, takibi şikâyete bağlı suçlardır. Hukuk davası açma hakkına sahip olan kişilerin şikâyeti üzerine açılan dava sonucunda haksız rekabet faili, mahkeme tarafından iki (2) yıla kadar hapis veya adli para cezasına mahkum edilir. TİCARİ DEFTERLER Ticari defterlere ilişkin düzenlemeler, TTK'nın 64 ilâ 88'inci maddeleri arasında hükme bağlanmıştır. Söz konusu maddelerde sadece işletmedeki mâli hareketlere ilişkin bilgilerin nasıl işleneceği belirtilmemiş; bunun yanında, kimlerin defter tutacağı, defterlerin nasıl tutulacağı, envanter, açılış bilançosu, yıllık finansal tablolar, defterlere kaydedilecek kalemlere ilişkin ilkeler, değerlendirme ilkeleri, defterlerin saklanması ve ibrazı gibi konulara da yer verilmiştir. TTK'ya göre defter tutma yükümlülüğü esas olarak tacirlere aittir (TTK m. 18; 64). Tacir sayılanlar, tacir gibi sorumlu olanlar, tacirler hakkındaki hükümlere tabi olanlar (donatma iştiraki gibi) bu yükümlülüğü yerine getirmelidirler. Tacir tüzel kişi ise, defterleri tutma yükümlülüğü yöneticilerin sorumluluğundadır. Anonim şirkette bu yükümlülük, yönetim kuruluna aittir ve bu, devredilemez yetkiler arasında sayılmıştır (TTK m. 375). Ayrıca defter tutmakla yükümlü olanlar arasında şirketler topluluğunda hâkim teşebbüsler de vardır. İşletmesini ticaret siciline tescil ettirmekle yükümlü olan işletme sahipleri için ticari defterlerle ilgili hükümler, ticaret siciline tescil ettirme yükümlülüğünün doğduğu andan itibaren geçerlidir (TTK m. 87). Yani tacirler için, bir ticari işletmenin kısmen de olsa kendi adına işletilmesi anı; tacir gibi sorumlu olan kişiler için, iyiniyetli üçüncü kişiler ile bir işletme varmış gibi işlem yaptığı an esas alınır. Yevmiye defteri, kayda geçilmesi gereken işlemleri tarih sırasıyla ve maddeler hâlinde düzenli olarak yazmaya mahsus defterdir. Defteri kebir, yevmiye defterine geçirilmiş olan işlemleri sistemli bir şekilde hesaplara dağıtan ve düzenli olarak bu hesaplarda toplayan defter olarak açıklanabilir. Envanter defterinde ise, ticari işletmenin açılışında ve sonraki her hesap döneminin sonunda taşınmazlar, alacaklar, borçlar, nakit para tutarı ve varlıklar ile borçların değeri kaydedilir. Ticari Defter Tutma Usulü Defterlere yazımlar; eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılmalıdır. Kısaltma, rakam, harf ve semboller kullanıldığı takdirde bunların anlamlarının açıkça belirtilmesi gerekir. Defterde yer alan kayıtlar değiştirilemez. Kayıt sırasında mı yoksa daha sonra mı yapıldığı anlaşılamayan değiştirmeler yasaktır. Ticari defterler Türkçe olarak tutulur. Defterler elektronik ortamda da tutulabilir. Defterlerin açılış ve kapanış onayını noter yapar. Her tacir ticari defterlerini, envanterleri, açılış bilançolarını, ara bilançolarını, finansal tablolarını, yıllık faaliyet raporlarını, topluluk finansal tablolarını ve yıllık faaliyet raporlarını ve bu belgelerin anlaşılabilirliğini kolaylaştıracak çalışma talimatları ile diğer organizasyon belgelerini, alınan ticari mektupları, gönderilen ticari mektupların suretlerini, 64'üncü maddenin birinci fıkrasına göre yapılan kayıtların dayandığı belgeleri, sınıflandırılmış bir şekilde on (10) yıl süreyle saklamakla yükümlüdür. Saklama süresi içinde yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi bir afet ya da hırsızlık nedeniyle ticari defter ve belgeleri zıyaa uğrayan tacir, zıyayı öğrendiği tarihten itibaren on beş (15) gün içinde ticari işletmesinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine başvurarak zayi belgesi verilmesini istemelidir. Bu dava hasımsız açıılır. Mahkeme gerekli gördüğü delillerin toplanmasını da emredebilir. Ticari Defterlerin Delil Olması Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 222'nci maddesine göre bir ticari defterin sahibi lehine delil olabilmesi için her iki tarafın da defter tutma yükümlülüğüne tabi olması, ticari defterlerin eksiksiz ve usulüne uygun tutulmuş olması, defterlerin açılış ve kapanış onaylarının yapılmış olması, defterlerdeki kayıtların birbirini doğrulaması, diğer tarafın aynı şartlara uygun olarak tutulmuş ticari defterlerindeki kayıtların bunlara aykırı olmaması, defter kayıtlarının aksinin senet veya diğer kesin delillerle ispatlanmamış olması şartlarının hepsinin bir arada gerçekleşmiş olması gerekir. CARİ HESAP Cari hesap sözleşmesi kanunda, "iki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını teker teker ve ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek hesabın kesilmesinden sonra çıkacak artan tutarı isteyebileceklerine ilişkin sözleşme" şeklinde tanımlanmıştır (TTK m. 89, f. 1). Cari hesabın işleyişi şöyledir: Cari hesapta herhangi bir hukuki ilişki nedeniyle birbirlerine devamlı ve karşılıklı olarak ödemelerde bulunan taraflar, cari hesap sözleşmesi yaparak alacaklarını ayrı ayrı istemekten vazgeçerler. Cari hesapta iki süre vardır: Birincisi, cari hesap sözleşmesinin süresidir. İkinci süre, hesap devresi süresidir. Cari Hesap Sözleşmesinin Özellikleri Cari hesap sözleşmesi yazılı şekle tabidir. Cari hesap sözleşmesinin taraflarının tacir olması gerekmemektedir. Esnaf arasında da cari hesap sözleşmesi yapılabilir. Cari hesap, borçlar hukukundaki takas ve borcun yenilenmesi esasları üzerine kuruludur. Konusu, takası mümkün olan karşılıklı alacaklar ve borçlar olmalıdır. Alacak ve borçların istenmesinden cari hesap sözleşmesi süresi boyunca karşılıklı olarak vazgeçilmelidir. Hesabın kesilmiş ve hesap sonucunun diğer tarafça kabul edilmiş olması durumunda, borç yenilenmiş olur. Cari hesabın alacak kısmına kaydolunan tutarlar için sözleşme veya ticari teamüller gereğince kaydedildiği günden itibaren faiz işler. Taraflar, hangi alacakların cari hesaba geçirilebileceğini sözleşmede serbestçe kararlaştırabilirler. Yeter ki bu alacaklar takasa elverişli olsun. Cari hesap sözleşmesine geçirilemeyecek olan alacaklar TTK m. 93'de takası mümkün olmayan

alacaklar, belirli bir amaca harcanmak veya ayrıca emre hazır tutulmak üzere teslim olunan para ve mallardan doğan alacaklar, cari hesap sözleşmesinden önce var olan alacaklar, tarafların cari hesaba geçirilmesini istemediği alacaklar şeklinde ifade edilmiştir. Cari Hesap Süresinin Sona Ermesi Cari hesap sözleşmesi aşağıdaki sebepler ile sona erer: • Cari hesap sözleşmesi belirli süreli ise, kararlaştırılan sürenin bitimiyle, • Cari hesap sözleşmesi belirsiz süreli ise taraflardan birisinin feshi ihbar etmesiyle, • Taraflardan birinin iflas etmesiyle, • Taraflardan birinin ölümü veya kısıtlanmasıyla, • Bakiyenin hacziyle. Cari Hesapta Zamanaşımı Cari hesaba geçirilen kalemler, daha kısa veya daha uzun zamanaşımı sürelerine bağlı olsa bile bakiyeyi isteme hakkı, cari hesap sözleşmesinin bitmesinden itibaren beş (5) yıllık zamanaşımına tabidir.

DERS ADI Ticaret Hukuku
ÜNİTE ADI Şirket Kavramı ve Adi Şirket
ÜNİTE NO 6
YAZAR Dr.Öğr.Üyesi ZEHRA SEYİS

GİRİŞ

İnsanlar, günlük yaşamda çeşitli amaçlar doğrultusunda bir araya gelerek birliklikler oluştururlar. Bu birlikliklerin bilinçli ve belirli bir ortak amaca yönelik olanları, hukuki anlamda şirket kavramını ortaya çıkarır. Ticaret hukuku literatüründe şirketler, ekonomik kazanç sağlama amacı güden topluluklar olarak öne çıkar. Türk Ticaret Kanunu (TTK), ticaret şirketlerini düzenlerken, Türk Borçlar Kanunu (TBK) ise adi şirketi düzenler. Bu ünite, ticaret hukuku kitabının şirketler hukukuna ayrılan bölümünün ilkinin teşkil etmekte olup, şirketin tanımı, unsurları, sınıflandırılması ve özellikle adi şirket kavramını detaylı bir şekilde ele almaktadır.

Şirket kavramının temelinde, Arapça "şerik" kelimesinden türeyen "ortaklık" yatar. TTK'da doğrudan bir şirket tanımı bulunmamakla birlikte, TBK m. 620'de yer alan "adi ortaklık sözleşmesi" tanımı, tüm şirket türleri için ortak bir zemin sunar: "Adi ortaklık sözleşmesi, iki ya da daha fazla kişinin emeklerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek üzere birleştirmeyi üstlendikleri sözleşmedir." Bu tanımdan yola çıkarak, bir şirketin beş temel unsuru olduğu kabul edilir:

1. Sözleşme Unsuru: Şirket, ortakların bir araya gelmesini sağlayan bir sözleşmeye dayanır. Bu sözleşmeler, borçlar hukukundaki klasik sözleşmelerden farklı olarak, tarafların iradelerinin aynı yöne baktığı "birleşme (organizasyon) sözleşmeleri" niteliğindedir. Adi şirket sözleşmesi TBK'da herhangi bir şekle tabi tutulmamışken, ticaret şirketleri için yazılı şekil, noter onayı veya ticaret sicili müdürü huzurunda imza, ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan gibi sıkı şekil şartları öngörülmüştür. Ticaret şirketleri, tescil ile tüzel kişilik kazanır.

2. Kişi Unsuru: Şirketler, tıpkı dernekler gibi bir kişi topluluğudur. Ortakların asgari ve azami sayısı ile niteliği, şirket tipine göre farklılık gösterir. Örneğin, adi şirket en az iki gerçek veya tüzel kişi ile kurulabilirken, anonim ve limited şirketler tek kişiyle de kurulabilir. Kollektif şirketler en az iki gerçek kişiyle kurulmak zorundadır, tüzel kişiler ortak olamaz. Komandit şirketlerde ise komandite ortak gerçek kişi olmak zorundadır.

3. Sermaye Unsuru: Şirketin ekonomik amacına ulaşabilmesi için belirli bir sermayeye sahip olması gerekir. TBK m. 620/1'de "emek ve malların birleştirilmesi"nden bahsedilse de, TTK m. 127/1(j) uyarınca "devrolunabilen ve nakden değerlendirilebilen her türlü değer" sermaye olarak konulabilir. Ancak anonim ve limited şirketlerde hizmet edimleri, kişisel emek, ticari itibar ve vadesi gelmemiş alacaklar sermaye olarak getirilemez (TTK m. 342/1, m. 581). Adi komandit şirkette komandite ortak emek veya ticari itibarını sermaye olarak koyabilirken, komandite ortak koyamaz.

4. Ortak Amaç Unsuru: Ortaklar, emeklerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek için birleştirirler. Şirketler, kural olarak kanunen yasaklanmamış her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilir. Ancak şirketin konusu ve amacı, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya imkânsız olamaz (TBK m. 27). Adi şirkette ortak amaç kazanç elde etmek ve paylaşmak iken, kollektif ve komandit şirketler ancak bir ticari işletme işletmek amacıyla kurulabilir.

5. Affectio Societatis (Ortak Amaç İçin Faal Katılma) Unsuru: Kanunda yer almamakla birlikte öğretinin ve Yargıtay tarafından benimsenen bu unsur, bütün ortakların şirket ilişkisine faal ve eşit bir biçimde katılmalarını, ortak amaca erişmek için birlikte çaba sarf etmelerini ifade eder. Bu unsurun etkinliği, şahıs şirketlerinde sermaye şirketlerine nazaran daha güçlüdür. Şirketler, farklı ölçütler dikkate alınarak sınıflandırılır:

1. Düzenlendikleri Yer Bakımından Sınıflandırma: TTK'da düzenlenen ticaret şirketleri (kollektif, adi komandite, sermayesi paylara bölünmüş komandite, anonim, limited) ve diğer kanunlarda düzenlenen şirketler (kooperatifler KoopK'da, adi şirket TBK'da) olarak ikiye ayrılır. TTK'da düzenlenen ticaret şirketlerinin tamamı tüzel kişiliğe sahiptir.

2. Tüzel Kişiliğe Sahip Olma Bakımından Sınıflandırma: Tüzel kişiliğe sahip şirketler (tüm TTK ticaret şirketleri ve kooperatifler) ile tüzel kişiliği bulunmayan şirketler (adi şirket, donatma iştiraki, iş ortaklığı) olarak ayrılır. Tüzel kişiliğe sahip şirketler, ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır ve ortaklarından ayrı ehliyet, malvarlığı ve sorumluluğa sahiptir. Tüzel kişiliği olmayan şirketlerde ise

hak ve borçlar doğrudan ortaklara aittir.

3. Şirkette Öne Çıkan Unsurlar Bakımından Sınıflandırma: Kanunun temel aldığı bu ayırım, şahıs şirketleri ve sermaye şirketleri şeklindedir.

Şahıs Şirketleri: Adi şirket, kollektif şirket ve adi komandit şirket bu kategoriye girer. Ortakların şahsı ve aralarındaki güven ilişkisi ön plandadır. Ortakların şirket borçlarından dolayı sınırsız sorumlulukları vardır (adi şirkette birinci, kollektif ve komandit şirkette ikinci dereceden). Kuruluşta asgari sermaye şartı yoktur. Yönetim ve temsil kural olarak tüm ortaklara aittir ve önemli kararlar için oy birliği aranır. Ortaklardan birinin ölümü, iflası veya kısıtlanması genellikle şirketin sona erme nedenidir.

Sermaye Şirketleri: Limited şirket, anonim şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket bu kategoriye girer. Şahısların kişilikleri geri planda, sermaye unsuru ön plandadır. Kanunen belirlenen asgari bir sermaye zorunludur. Ortakların şirket borçlarından sorumluluğu, taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlıdır. Yönetim ve temsil şirketin organlarına aittir. Ortakların oy hakkı payları oranındadır. Ortakların ölümü, iflası veya kısıtlanması şirketin sona ermesine neden olmaz.

Adi Şirket (Adi Ortaklık): TBK m. 620/1'de tanımlanan adi şirket, en az iki gerçek veya tüzel kişi tarafından kurulabilir ve tüzel kişiliği bulunmaz. Ticaret şirketleri için temel düzenleme niteliğindedir (TTK m. 126). Ortaklar arasındaki ilişki güven esasına dayanır. Adi şirketin tüzel kişiliği olmadığı için hak ve borç edinemez, davacı veya davalı olamaz, iflası istenemez. Haklar ve borçlar doğrudan ortaklar nezdinde doğar. Kuruluşu için kanunda asgari bir sermaye şartı öngörülmemiştir. Sermaye olarak para, mal, emek, ticari itibar gibi devrolunabilen ve nakden değerlendirilebilen her türlü değer getirilebilir. Getirilen sermaye üzerinde tüm ortakların "elbirliği mülkiyeti" vardır, bu nedenle tasarruf için oy birliği gerekir. Şirketin konusu TBK m. 27'ye aykırı olmamak kaydıyla serbestçe belirlenebilir. Adi şirket sözleşmesi herhangi bir şekilde tabi değildir, yazılı, sözlü veya örtülü iradeyle kurulabilir.

Adi Şirketin İşleyişi:

İç İlişki: Ortaklar, şirket sözleşmesi çerçevesinde sermaye koyma borcu altındadır (TBK m. 621). Kâr ve zarar, sözleşmede hüküm yoksa eşit olarak paylaşılır (TBK m. 623). Emeğini sermaye olarak getiren ortağın zarardan muaf tutulması kararlaştırılabilir. Yönetim, kural olarak tüm ortaklara aittir (*özden yönetim*), ancak sözleşmeyle bir veya birkaç ortağa ya da üçüncü kişiye bırakılabilir (TBK m. 625/1). Ortaklık kararları oy birliğiyle alınır (TBK m. 624/1). Ortaklar arasında rekabet yasağı (TBK m. 626) ve özen yükümlülüğü (TBK m. 628) bulunur. Yeni ortak alınması veya pay devri oy birliğiyle mümkündür (TBK m. 632/2).

Dış İlişki: Adi şirketin tüzel kişiliği olmadığı için organsal temsil söz konusu değildir. Temsil yetkisi kural olarak tüm ortaklara aittir veya sözleşmeyle devredilebilir. Ortaklar, üçüncü kişilere karşı şirket borçlarından müteselsilen (zincirleme) sorumludur.

Adi Şirketin Sona Ermesi: Sona erme halleri kendiliğinden (infisah) ve iradi (fesih) olarak ikiye ayrılır:

Kendiliğinden Sona Erme: Ortak amacın elde edilmesi veya imkânsızlaşması, sürenin dolması, sözleşmede hüküm yoksa bir ortağın ölümü, kısıtlanması, iflası veya tasfiyedeki payının cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi (TBK m. 639/1).

İradi Sona Erme: Ortakların oy birliğiyle alacağı karar, belirsiz süreli ortaklıklarda altı ay önceden fesih ihbarı (TBK m. 640/1) veya haklı sebeplerin varlığı halinde mahkeme kararı (TBK m. 639/1).

Tasfiye: Sona erme sebeplerinden birinin gerçekleşmesiyle başlayan tasfiye süreci, şirketin malvarlığının paraya çevrilmesi, alacakların tahsili, borçların ödenmesi ve kalan miktarın ortaklar arasında paylaşılmasını amaçlar. Tasfiye, kural olarak tüm ortakların elbirliğiyle yapılır veya tasfiye görevlisi atanabilir (TBK m. 644/1). Ortakların koyduğu katılım payları geri verildikten sonra kalan kazanç paylaşılır; yetmezse zarar ortaklar arasında paylaşılır (TBK m. 643). Ortaklığın sona ermesi, üçüncü kişilere karşı olan yükümlülükleri değiştirmez (TBK m. 645).

DERS ADI Ticaret Hukuku
ÜNİTE ADI Ticaret Şirketleri Hakkında Genel Hükümler
ÜNİTE NO 7
YAZAR MUHAMMET ALİ GÜLLÜCE

UZUN ÖZET TİCARET ŞİRKETLERİ VE TÜRLERİ TTK’da düzenlenen şirketler, “ticaret şirketleri” olarak adlandırılır. Ticaret şirketleri TTK’nın ikinci kitabının 124. maddesinde “Kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir.” şeklinde sınırlı sayıda sayılmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise kollektif ve adi komandit şirketin şahıs şirketi; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin sermaye şirketi sayıldığı ifade edilmiştir. TİCARET ŞİRKETLERİNE UYGULANACAK HÜKÜMLER Ticaret şirketlerine uygulanacak hükümler sırasıyla: • Emredici hükümler • Şirket sözleşmesi hükümleri • Ticaret şirketlerine ilişkin yedek hükümler • Türk Medeni Kanunu’nun tüzel kişilere ilişkin genel hükümleri • Türk Borçlar Kanunu’nun adi şirkete ilişkin hükümleri • Diğer ticari hükümler • Ticari örf ve âdet • Genel hükümler Bu hükümler ticaret şirketlerine sırası ile uygulanırken, şirket türünün niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanmasına dikkat edilmelidir (TTK m. 126). TİCARET ŞİRKETLERİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ Ticaret Şirketlerinin Sınırlı Sayıda Olması Ticaret şirketleri bakımından sınırlı sayı ilkesi geçerlidir. Ticaret şirketi kurmak isteyen bir kimse, mutlaka kanunda sayılan şirket türlerinden birini seçmek durumundadır. Söz gelimi iki veya daha fazla şirketin özelliklerinin kısmen tercih edilmesi ile kanunda sayılan şirket modelleri dışında karma nitelikli yeni bir şirket modeli yaratılamaz. Tüzel Kişilik Ticaret şirketlerinin tamamı tüzel kişiliğe sahiptir. Tüzel kişiliği, nihai kuruluş işlemi olan “tescil” ile elde eden ticaret şirketleri, böylelikle ortaklarından ayrı bir varlık kazanmış olur. Elde ettiği kişilik sayesinde de ortaklarından ayrı, kendisine ait hak ehliyeti, fiil ehliyeti, vatandaşlığı, yerleşim yeri ve ticaret unvanı olur. Ehliyet Ticaret şirketleri, tüzel kişiliklerinin bulunmasının bir sonucu olarak hak ve fiil ehliyetine sahiplerdir. Tüzel kişilik ad ve hesabına yapılan işlemler neticesinde doğan hak ve borçlar da elbette tüzel kişiliği bulunan şirkete ait olacaktır. Bağımsız Malvarlığı Ticaret şirketleri, ortaklarının mal varlıklarından bağımsız olarak malvarlığına sahiptirler. Ortakların şirkete getirdikleri sermaye şirket tüzel kişiliğine ait olur. Şirket bu malvarlığı değerleri üzerinde ya organları ya da temsilcileri eliyle tasarrufta bulunur. Şirketin alacaklıları, alacaklarını şirketin ortaklarından değil, şirketin tüzel kişiliğinden tahsil ederler. TİCARET ŞİRKETLERİNDE SERMAYE KOYMA BORCU VE YAPTIRIMLARI Ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilebilecek değerler kategorize edilerek incelendiğinde; bir kısım sermaye türünün nakdî, bir kısım sermaye türünün aynî ve bir kısım sermaye türünün de emek sermayesi olduğu görülür. Nakdî sermaye denilince akla; para, alacak, kıymetli evrak (poliçe, bono, çek, tahvil...) gelmelidir. Taşınırlar ve taşınmazlar, taşınır ve taşınmazların faydalanma ve kullanma hakları, ticari işletmeler, sermaye payları, fikrî mülkiyet hakları (marka, patent, endüstriyel tasarım...), devrolunabilen elektronik ortamlar, alanlar, adlar ve işaretler, maden ruhsatnameleri ve bunun gibi ekonomik değeri olan diğer haklar gibi değerler ise aynî sermaye olarak nitelendirilir. Ve son olarak; kişisel emek, ticari itibar, teknik bilgi (know-how), müşteri çevresi (peştemaliye), emek sermayesi kategorisi altında ele alınır. TİCARET ŞİRKETLERİNDE BORÇLARDAN SORUMLULUK Ticaret şirketlerinin tüzel kişilikleri bulunduğu ve ortaklardan ayrı bir malvarlığı bulunduğu için şirket borçlarından şirketin kendisi sorumlu olur. Ortakların sorumluluğu -kural olarak- şirkete karşı taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlıdır. Ancak özellikle şahıs şirketlerinde, alacak şirketten tahsil edilemediği takdirde -bu konudaki istisnalar saklı olmak üzere- ortakların sınırsız sorumluluğuna gidilebilmektedir. Şirketin Sorumluluğu Ticaret şirketlerinin tüzel kişilikleri bulunduğu ve ortaklardan ayrı bir malvarlığı bulunduğu için şirket borçlarından birinci dereceden şirketin kendisi sorumlu olur. Şirket alacaklıları, alacaklarını tahsil edebilmek için şirkete başvurmalıdır. Alacaklılar, alacaklarını şirketten tahsil edemez ise bazı ticaret şirketlerinde (kollektif şirkette kollektif ortak ve komandit şirkette komandite ortak) ikinci dereceden sorumlu olan ortaklardan alacaklarını tahsil yoluna gidebilirler. Ancak bunun için öncelikle birinci yolun denenmiş olması gerekir. Bununla birlikte bazı şirketlerde (anonim şirket, limited şirket) ise -kural olarak- ortakların ikinci dereceden sorumlulukları dahi yoktur. Yani alacaklı bu şirketlerde, alacağını şirketten tahsil edemediği takdirde ortaklara müracaat etme imkânına sahip değildir. Ortakların Sorumluluğu Hem adi şirket hem de ticaret şirketleri (kollektif, komandit, anonim, limited

ve kooperatif şirketler) bakımından şirketin ve özellikle de ortakların, alacaklılara karşı sorumlulukları birbirinden farklı düzenlenmiştir. Söz gelimi, kimi şirket türlerinde ortakların sorumlulukları birinci, kimilerinde ikinci dereceden iken; kimi şirket türlerinde ortakların sorumlulukları sınırlı, kimilerinde sınırsız sorumluluk şeklindedir. Birinci dereceden sorumluluk, şirket alacaklılarının alacaklarını tahsil için doğrudan doğruya (birinci dereceden) sorumluya başvurabilmesidir. İkinci dereceden sorumlu olanlar ise alacaklının, birinci dereceden sorumluluk yüklenen kimselere başvurup, alacaklarını bunlardan tahsil edememesi hâlinde kendilerine yönelebildiği kimselerdir. Müteselsil sorumluluk, birden çok kimsenin bir zararın tazmininde birlikte sorumlu tutulmalarıdır. Bu durumda alacaklı, borçlulardan herhangi birinden borcun ödenmesini talep edebilmektedir. Sınırsız sorumluluk, borçlunun alacaklıya karşı bütün malvarlığı ile birlikte mesul olmasını; sınırlı sorumluluk ise muayyen bir üst sınıra kadar sorumluluğu ifade eder. YARGILAMA USULÜ VE ZAMANAŞIMI TTK m. 1521’de ticaret şirketleri ortaklarının veya pay sahiplerinin şirketle veya birbirleriyle şirket ortaklığı veya pay sahipliği kaynaklı davalarında veya şirketin yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri, müdürleri, tasfiye memurları ya da denetçilerine karşı açacakları davalarda basit yargılama usulünün uygulanması hükme bağlanmıştır. Ticaret şirketlerinde; şirket sözleşmesinden doğan davalarda, ortakların birbirleri arasındaki ve ortaklarla şirket arasındaki davalarda, şirket müdürleri ve şirket temsilcileri ile şirket/şirket ortakları arasındaki davalarda beş yıllık zaman aşımı süresi uygulanır. YAPISAL DEĞİŞİKLİKLER Yapısal değişiklikler ile kastedilen, ticaret şirketlerinin tasfiyeye girmeden, ortak ve alacaklılarını da koruyarak yapısal dönüşümlerinin sağlanması için ihdas edilen birleşme, bölünme ve tür değiştirme müesseseleridir. Bir ticaret şirketi ile başka bir ticaret şirketinin yeni bir şirket bünyesi altında birleşmesi, bir ticaret şirketinin başka bir ticaret şirketini devralması, bir ticaret şirketinin birden fazla ticaret şirketine bölünmesi ve bir ticaret şirketinin farklı türdeki bir ticaret şirketine dönüşmesi TTK’da düzenlenen birleşme, bölünme, tür değiştirme hükümleri ile pekâlâ mümkün olmaktadır. Birleşme Birleşme, birden fazla ticaret şirketinin içlerinden birinde veya yeni kurulan bir şirkette, sahip oldukları malvarlıkları tasfiye edilmeksizin bir araya gelmeleri ve birleşen şirket(ler)in ortaklarının belli bir değiştirme ölçüsüne göre yeni şirketten pay almalarıdır. Bölünme Bölünme yalnızca sermaye şirketlerinde ve kooperatiflerde uygulanabilir. Şahıs şirketleri (kollektif ve adi komandit) bakımından bölünme hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Bölünme ile sermaye şirketleri ve kooperatif malvarlıkları tamamen veya kısmen şirketten ayrılır ve tasfiyesiz olarak, kısmi külli halefiyet yolu ile başka sermaye şirketlerine veya kooperatiflere geçmiş olur. Bu arada, bölünen şirketin ortakları, devralan şirketin ortak konumunu kendiliğinden elde ederler. Tür Değiştirme Tür değiştirme, bir ticaret şirketinin tasfiye edilmeksizin ekonomik varlığını ve devamlılığını muhafaza ederek, başka türde bir şirkete dönüşmesidir. Mevcut türünden farklı bir şirket türüne dönüşen şirket, eskisinin devamıdır. Tür değiştirmede, yukarıda ifade edilen yapısal değişikliklerden farklı olarak, malvarlığı devri söz konusu değildir. Çünkü tür değişikliğinden önceki ve tür değişikliğinden sonraki tüzel kişilik aynıdır. Tüzel kişi tek olduğu için de bir devirden söz edilmez. ŞİRKETLER TOPLULUĞU TTK m. 195/4’e göre, hâkim şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketler, onunla birlikte şirketler topluluğunu oluşturmaktadır. Şirketler topluluğundan söz edebilmek için en az üç şirketin, kanunun öngördüğü nitelikte birbirlerine bağlı olması gerekir. Şirketler topluluğu taraflar arasındaki bir sözleşmeden kaynaklanabileceği gibi, fiilî bir durumdan da kaynaklanabilir. TTK sisteminde “fiilî durum”un esas alındığı söylenebilir. TTK m. 195 çerçevesinde diğer şirketleri hâkimiyeti altında tutan şirkete hâkim şirket ve hâkimiyet altında kalan şirkete ise bağlı şirket denilir. Kanunda ayrıca ana teşebbüs ve yavru teşebbüs terimlerine de yer verilmiştir. Şirketler topluluğu, fiilî veya sözleşmesel topluluk şeklinde olabilir. Fiilî toplulukta hâkimiyet, ya oy haklarının çoğunluğuna ya da yönetim organında karar alabilecek sayıda üyeye sahip olunması ile ortaya çıkar. Sözleşmesel toplulukta hâkim ortaklığın hâkimiyeti, hâkimiyet sözleşmesine dayanır. Hâkimiyet sözleşmesi, bir ticaret şirketinin bir sermaye şirketinin yönetim organına hiçbir şarta bağlı olmaksızın talimat verme yetkisini içeren sözleşmedir. Hâkimiyet sözleşmesi bağlı şirket tarafından onaylanmalı ve ticaret siciline tescil ettirilmelidir. Topluluk İlişkinine Bağlanan Sonuçlar Şirketler topluluğu, hâkimiyet sözleşmesi ile meydana gelmiş ise bu sözleşmenin ve içeriğinin tescil ve ilan edilmesi gerekir. Hâkimiyet sözleşmesinin geçerliliği, sözleşmenin tescil ve ilan edilmesi şartına bağlıdır. TTK m. 199 kapsamında hâkim ve bağlı şirketlerin yönetim kurulları rapor hazırlamak zorundadır. TTK m. 200 çerçevesinde hâkim şirketin her pay sahibi, genel kurulda bağlı şirketin finansal ve malvarlığı ile ilgili durumları ve kanunda belirtilen diğer hususlar hakkında bilgi alma hakkına sahiptir. Hâkim şirketin bir sermaye şirketinin paylarının ve oy haklarının en az yüzde doksanına sahip olması şartıyla; azlık şirketin çalışmasını engelliyor, dürüstlük kuralına aykırı davranıyor, fark edilir sıkıntı yaratıyor veya pervasızca hareket ediyorsa, hâkim şirket azlığın paylarını satın alabilir. Hâkim Şirketin Sorumluluğu Şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemelerden belki de en önemlisi, sorumluluğa ilişkin olan düzenlemelerdir. Hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılmasını kanun korumamıştır. Gerçekten, TTK m. 202/1 ana kuralı koymuştur: Hâkim şirket hâkimiyetini bağlı şirketi kayba uğratacak şekilde kullanamaz. Aksi takdirde bağlı şirketin zararını denkleştirmek zorunda kalır. Hâkim şirket ve onun kayba sebebiyet veren yönetim kurulu üyeleri süresi içerisinde denkleştirmeyi yerine getirmese bağlı

şirketin zararını tazmin etmek zorunda kalacaktır. Şirketin zararını talep hakkı, bağılı şirketin her pay sahibi ve alacaklılarına aittir. Davada hâkim, somut olayın özelliklerine göre şirketin zararının tazmini yerine, davacıların paylarının hâkim şirketçe satın alınmasına veya duruma uygun düşen başkaca bir çözüme karar verebilir. TTK m. 209'a göre, hâkim şirket, topluluk itibarının, topluma veya tüketiciye güven veren bir düzeye ulaştığı hâllerde, bu itibarın kullanılmasının uyandırdığı güvenden sorumlu olacaktır.

DERS ADI Ticaret Hukuku

ÜNİTE ADI Kolektif Şirket ve Komandit Şirket

ÜNİTE NO 8

YAZAR Dr.Öğr.Üyesi AHMET KALENDER

KOLEKTİF VE KOMANDİT ŞİRKET

Kolektif şirket, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 211'inci maddesinde tanımlanmıştır. Hükme göre kolektif şirket, ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla, gerçek kişiler arasında kurulan ve ortaklarından hiçbirinin sorumluluğu şirket alacaklılarına karşı sınırlanmamış olan şirkettir (TTK m. 211). Ticaret şirketlerinin bir türü olan kolektif şirket, yapısı itibarıyla bir şahıs şirkettir. Bu nedenle, çoğunlukla birbirini tanıyan ve birbirine güven duyan az sayıda ortak tarafından kurulur. Adi komandit şirket, kolektif şirkete benzemektedir ve TTK m. 304'de tanımlanmıştır. Hükme göre, ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulan, şirket alacaklılarına karşı ortaklardan bir veya birkaçının sorumluluğu sınırlandırılmamış ve diğer ortak veya ortakların sorumluluğu belirli bir sermaye ile sınırlandırılmış olan şirket, adi komandit şirkettir (TTK m. 304, f. 1). Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ise anonim şirkete benzemektedir ve TTK'da, anonim şirketlerden hemen sonra düzenlenmiştir Kolektif Şirketin Unsurları ve İşleyişi Kolektif şirket; "ticari işletme", "ticaret unvanı", "kişi", "sınırsız sorumluluk" ve "tüzel kişilik" olmak üzere beş unsurdan oluşur. Ticaret Hukuku'nda anonim ve limited şirketler kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilirler (TTK m. 331; m. 573, f. 3). Ancak kolektif ve komandit şirketler ancak bir ticari işletme işletmek amacıyla kurulurlar (TTK m. 211; m. 304, f. 1). Kolektif şirketin kurulması için TTK'da asgari sermaye şartı öngörülmemiştir. Ancak bu durum kolektif şirkette sermaye aranmayacağı şeklinde yorumlanmamalıdır. Çünkü kolektif şirketin kuruluş amacı bir ticari işletme işletmek olduğu için, söz konusu ticari işletmenin işletilebilmesi açısından gerekli olan sermayenin şirkete getirilmesi gerekmektedir. Kolektif şirket sözleşmesi yazılı şekle tabidir. Ayrıca sözleşmedeki imzaların noterce onaylanması veya şirket sözleşmesinin ticaret sicili müdürü yahut yardımcısı huzurunda imzalanması şarttır (TTK m. 212). TTK'ya eklenen bu hükme göre, artık kolektif şirket sözleşmesi doğrudan ticaret sicil müdürlüklerinde yapılabilecektir. Kolektif şirketin işleyişi, ortaklar arasındaki ilişkiler ve dış ilişkiler olmak üzere iki farklı şekilde ortaya çıkar. Ortaklar arasındaki ilişkiler, iç ilişki olarak ifade edilir. Kolektif şirkette ortakların birbirleriyle ilişkilerinde şirket sözleşmesi hükümleri belirleyicidir. Zira ortakların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde sözleşme serbestisi geçerlidir (TTK m. 217). Ancak şirket sözleşmesinde hüküm bulunmayan hallerde, TTK'nın kolektif şirkete ilişkin hükümleri uygulanır. TTK'da açıklık olmayan hallerde, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun tüzel kişilere ilişkin hükümleri ile 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun adi şirkete ilişkin hükümleri uygulanır (bk. TTK m. 126). Yöneticilerin Belirlenmesi Kolektif şirket, yönetici ortak tarafından idare edilir. Ancak kural olarak, ortaklardan her biri, ayrı ayrı şirketi yönetme hakkını ve görevini haizdir (TTK m. 218, f. 1). Kolektif şirketi yönetecek ortak/ortaklar, şirket sözleşmesiyle veya ortakların çoğunluğunun kararı ile belirlenebilir. Buna göre şirket sözleşmesiyle ortaklardan biri veya birkaçı yönetici olarak belirlenebilir. Bununla birlikte, yönetim hakkı, ortakların alacağı bir kararla, ortaklar arasından seçilecek yöneticilere bırakılabilir. Kolektif Şirkette İtiraz Hakkı Bir kolektif şirkette birden fazla yönetici bulunuyorsa, kural olarak bunlardan her biri, yönetim yetkilerini tek başına kullanabilirler. İşte birden fazla yöneticinin bulunduğu bir kolektif şirkette bir yöneticinin diğer yöneticinin yaptığı işe, şirket yararına olmadığı gerekçesi ile karşı gelmesine itiraz hakkı denilmektedir. Bir başka deyişle itiraz hakkı, yönetim hakkına sahip ortaklardan birisi tarafından yapılacak bir işin diğer bir yönetici ortak tarafından şirket menfaatlerine aykırı olduğu gerekçesiyle engellenmesidir. Bu hak, yönetim hakkının bir parçası olup olumsuz yönetim hakkı olarak ifade edilmektedir. İtiraz hakkına sadece yönetici ortak sahiptir.

KOLEKTİF ŞİRKETİN SONA ERMESİ

Kolektif şirkete yeni ortak alınması, şirket sözleşmesinin değiştirilmesiyle olur. Bu nedenle oy birliği ile karar alınması gerekir (TTK m. 226, f. 2). "Oy birliği" şirketteki ortakların tümünün, olumlu oylarıyla alınması gereken kararları ifade eder (TTK m. 226, f. 3). Kolektif şirket ile şirkete yeni girecek ortak arasındaki hukuki ilişki, taraflar arasında yapılacak yazılı bir sözleşmeyle düzenlenir.

Sözleşmenin yapılmasıyla iç ilişkide ortaklık ilişkisi kurulmuş olur; dış ilişkide ortak sıfatı, tescil ve ilan ile kazanılır. Şirkete yeni giren ortak, giriş tarihinden önce doğmuş olsa bile şirketin borçlarından ve taahhütlerinden, diğer ortaklarla birlikte sınırsız ve müteselsil olarak sorumlu olacaktır. Bu kuralın aksine yapılmış olan anlaşmalar dış ilişkide üçüncü kişilere karşı herhangi bir hüküm ifade etmez (TTK m. 236, f. 2, f. 3). Kolektif şirkette ortaklardan birinin ölmesi kural olarak şirketin sona ermesine sebep olur (TBK m. 239, f. 1, b. 2). Şirket sözleşmesinde şirketin ölen ortağın mirasçılıyla devam edeceğine ilişkin düzenleme yoksa mirasçılarla diğer ortakların oy birliği ile verecekleri karar üzerine şirket bunların arasında devam edebilir. Mirasçılar veya içlerinden biri şirkette kalmaya razı olmazlarsa, diğer ortaklar, ölen ortağın razı olmayan mirasçılarına düşen payları ödeyerek onları şirketten çıkarır ve aralarında şirkete devam edebilirler. Bu durumda sağ kalan ortaklardan birinin şirketin devamına onay vermemesi sebebiyle oy birliği sağlanamadığı takdirde şirket sona erer (TTK m. 253, f. 1). Çıkma, bir ortağın kendi isteğiyle şirketteki payını alarak şirketten ayrılmasıdır. Çıkmanın nasıl yapılacağı şirket sözleşmesiyle belirlenebilir. Eğer sözleşmede aksine bir düzenleme yoksa çıkma için oy birliği ile karar alınması gerekir. Ancak çıkma talebi ret edilirse, çıkmak isteyen ortak haklı bir nedene dayanarak şirketin feshini istemek üzere mahkemeye müracaat edebilir. Çıkarılma için ortakların kararı yeterlidir, mahkemeye başvurulmasına gerek yoktur. Hakkında çıkarılma kararı verilen ortak, kararın kendisine noter aracılığıyla tebliğinden itibaren üç (3) aylık hak düşürücü süre içinde iptal davası açabilir (TTK. 255, f. 2). Diğer taraftan iki kişilik kolektif şirketlerin özel durumları nedeniyle kanun koyucu, TTK m. 257 ve m. 258’de çıkarma konusunda ayrıca düzenleme yapmıştır. Buna göre iki kişiden oluşan bir kolektif şirkette, ortaklardan birinin şirketten çıkarılmasını gerektiren haklı sebepler varsa, diğer ortağın istemi üzerine mahkeme fesih ve tasfiyeye karar vermeksizin şirketin bütün iş ve işlemleri, varlıkları, alacak ve borçlarıyla davacı ortağa bırakılmasına ve diğer ortağın şirketten çıkarılmasına karar verebilecektir (TTK m. 257).

KOMANDİT ŞİRKETİN KURULUŞU, İŞLEYİŞİ VE ÖZELLİKLERİ

Türk Ticaret Kanunu’nda iki farklı komandit şirket türü düzenlenmiştir: Birincisi, kolektif şirkete benzeyen ve TTK’da kolektif şirketten hemen sonra düzenlenen (TTK m. 304-328) komandit şirket, “âdi komandit şirket”; ikincisi ise, anonim şirketlere benzeyen ve anonim şirketlerden sonra düzenlenen (TTK m. 544-572) şirket olan, “sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket”tir. Ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulan, şirket alacaklılarına karşı ortaklardan bir veya birkaçının sorumluluğu sınırlandırılmamış ve diğer ortak veya ortakların sorumluluğu belirli bir sermaye ile sınırlandırılmış olan şirket, adi komandit şirkettir (TTK m. 304, f. 1). Adi komandit şirket, bir “şahıs şirketi”dir (TTK m. 124, f. 2) ve kolektif şirkete benzer. Bu nedenle, kolektif şirkete ilişkin hükümler kural olarak adi komandit şirkete de uygulanır. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, sermayesi paylara bölünen ve ortaklarından bir veya birkaçı şirket alacaklılarına karşı bir kolektif şirket ortağı, diğerleri bir anonim şirket pay sahibi gibi sorumlu olan şirkettir (TTK m. 564). Bu şirket, anonim şirkete benzer ve sermaye şirkettir. Türkiye’de uygulamasının hemen hemen hiç bulunmadığı ifade edilmektedir. Komandit şirket, yazılı bir sözleşmeyle kurulur (TTK m. 305, f. 1’in yollama yapmasıyla TTK m. 212, f. 1). Şirket sözleşmesinde; (a) Ortakların ad ve soyadlarıyla yerleşim yerleri ve vatandaşlıkları, (b) Şirketin komandit olduğu, (c) Şirketin ticaret unvanı ve merkezi, (d) Esaslı noktaları belirtilmiş ve tanımlanmış bir şekilde şirketin işletme konusu, (e) Her ortağın sermaye olarak koymayı taahhüt ettiği para miktarı; para niteliğinde olmayan sermayenin değeri ve bu değer ne suretle biçilmiş olduğu; sermaye olarak kişisel emek konulmuşsa bu emeğin niteliği, kapsamı ve değeri, (f) Şirketi temsile yetkili kimselerin ad ve soyadları, bunların yalnız başına mı, yoksa birlikte mi imza koymaya yetkili oldukları, yer almalıdır (TTK m. 305, f. 1’in yollamasıyla TTK m. 213).

DERS ADI Ticaret Hukuku

ÜNİTE ADI Anonim Şirket

ÜNİTE NO 9

YAZAR Dr.Öğr.Üyesi AHMET KALENDER

ANONİM ŞİRKET

Anonim şirketler, TTK'nın "ticaret şirketleri" başlıklı ikinci kitabının dördüncü kısmında (TTK m. 329 ila 563) düzenlenmiştir. Ancak bu şirketlere ilişkin Sermaye Piyasası Kanunu, Bankacılık Kanunu ile Finansal Kiralama Faktoring ve Finansman Şirketleri Hakkında Kanun'da birçok hüküm yer almaktadır. Yapılan istatistiki çalışmalar göstermiştir ki Türk hukukunda, limited şirketlerden sonra en çok kurulan şirket türü anonim şirkettir. Anonim şirketlerin diğer şirketlere nazaran daha çok tercih edilmesinin birçok nedeni vardır. Özellikle bankacılık, sigortacılık ve finansal kiralama gibi işlemlerin yalnızca anonim şirketler tarafından yapılabilmesi, büyük sermaye birikimi sağlayarak önemli faaliyetlerin gerçekleştirilmesine uygun olması, hisse devrinin kolay olması, ortaklarının şirket borçlarından dolayı sorumluluğunun sınırlı olması ve ticaret yapma yasağına bağlı olanların da ortak olabilmesi, anonim şirketlerin tercih nedenleri arasında yer almaktadır. Anonim şirket, sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir. Pay sahipleri, sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumludur (TTK m. 329). TTK'da yapılan bu tanımdan hareketle anonim şirketin unsurlarının "kişi", "sermaye", "ticaret unvanı", "sınırlı sorumluluk", "tüzel kişilik" ile "amaç ve konu" olduğu görülmektedir.

ANONİM ŞİRKETİN KURULUŞU

Anonim şirketler kuruluş sistemleri bakımından dört kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; (1) imtiyaz sistemi, (2) izin sistemi, (3) normatif sistem ve (4) karma sistemdir. İmtiyaz sistemi, anonim şirketin bir ferman veya özel kanun ile kurulduğu sistemdir ve hâlen Belçika'da uygulanmaktadır. İzin sistemi, anonim şirketin devlet veya başka bir merciin izniyle kurulduğu sistemdir. Normatif sistem, anonim şirketin kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesiyle kurulduğu sistemdir. Karma sistem ise, sayılan üç sisteme ait özelliklerin birlikte yer aldığı sistemdir. TTK'da, kuruluşu bakanlık iznine bağlı olan anonim şirketler dışında kural olarak normatif sistem kabul edilmiştir (TTK m. 333). Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan bir tebliğle (Resmî Gazete, 15.11.2012 tarih ve Sayı: 28468); "bankalar", "finansal kiralama şirketleri", "faktoring şirketleri", "tüketici finansmanı ve kart hizmetleri şirketleri", "varlık yönetim şirketleri", "sigorta şirketleri", "anonim şirket şeklinde kurulan holdingler", "döviz büfesi işleten şirketler", "umumi mağazacılıkla uğraşan şirketler", "tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketleri", "ürün ihtisas borsası şirketleri", "bağımsız denetim şirketleri", "gözetim şirketleri", "teknoloji geliştirme bölgesi yönetici şirketleri", "Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi şirketler" ile "serbest bölge kurucusu ve işleticisi şirketler" in kuruluşları ve esas sözleşme değişiklikleri bakanlığın iznine tabidir (Tebliğ m. 5).

ANONİM ŞİRKETİN ZORUNLU ORGANLARI

Anonim şirketin iki tane zorunlu organı vardır. Bunlar, genel kurul ve yönetim kuruludur. 6102 sayılı TTK sisteminde denetçi/denetçiler anonim ortaklığın zorunlu organı olmaktan çıkarılmıştır. Anonim şirkette, bütün pay sahiplerinin veya temsilcilerinin katılabildiği zorunlu organlardan ilki, genel kuruldur. Genel kurul, anonim şirketin birçok konudaki kararlarının alındığı organıdır. Pay sahiplerinin şirketle ilgili belirli konuları görüşmek üzere yılda en az bir defa ve gerektiğinde toplanan bu organ kanun, esas sözleşme ve dürüstlük kuralına göre şirket organları ile pay sahipleri için bağlayıcı kararlar alma yetkisine sahiptir. Aldığı kararlar, toplantıya katılın katılmasın bütün pay sahiplerini, yönetim kurulunu, diğer yöneticileri ve anonim şirket tüzel kişiliğini bağlar (TTK m. 423). Genel kurul karar organı olduğu için sorumluluğu söz konusu değildir. Sorumluluk, alınan kararları uygulayan yönetim kurulunda ve organ niteliği bulunmamasına karşın bağımsız denetçi/denetçilerdedir (TTK m. 553). Genel Kurul Genel kurul, kararlarını toplantı yaparak alır. Bu toplantılar olağan, olağanüstü, çağrısız toplantı ve imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu toplantıları olmak üzere dörde ayrılır. Olağan toplantı, her faaliyet dönemi sonundan itibaren 3 ay içinde yapılması gereken toplantıdır. Hesap dönemi bir takvim yılı olduğu için anonim şirketler, yılın ilk üç (3) ayı içinde olağan genel kurul toplantılarını yapmalıdırlar. Olağan genel kurul toplantısının gündemi TTK m. 409'da belirtilmiştir. Hükme göre, bu toplantılarda; (1) organların seçimine, (2) finansal tablolara, (3) yönetim kurulunun yıllık raporuna, (4)

kârın kullanım şekline, (5) dağıtılacak kâr ve kazanç paylarının oranlarının belirlenmesine, (6) yönetim kurulu üyelerinin ibraları ile (7) faaliyet dönemini ilgilendiren ve gerekli görülen diğer konulara ilişkin müzakere yapılır ve karar alınır. Yönetim Kurulu Anonim şirketin zorunlu olan diğer organı yönetim kuruludur. Yönetim kurulunun bulunmaması şirketin fesih sebebidir. TTK m. 365'e göre, anonim şirket, yönetim kurulu tarafından yönetilir ve temsil olunur. Yönetim kurulu, esas sözleşmeyle atanmış veya genel kurul tarafından seçilmiş, bir veya daha fazla kişiden oluşur. Kural olarak, yönetim kuruluna üye seçme yetkisi, genel kurulun devredilemez yetkilerinden biridir. Ancak devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilerinden birine, esas sözleşmede öngörülecek bir hükümlerle, pay sahibi olmasalar da işletme konusu kamu hizmeti olan anonim şirketlerin yönetim kurullarında temsilci bulundurmaya hakkı verilebilir (TTK m. 334). Yönetim kuruluna üye olabilmek için gerçek veya tüzel kişi olmak, tam ehliyetli olmak, seçilme engeli bulunmaması ve esas sözleşmede belirtilen niteliklerin taşınması gerekir. Bir tüzel kişi yönetim kuruluna üye seçildiği takdirde, tüzel kişiyle birlikte, tüzel kişi adına, tüzel kişi tarafından belirlenen, sadece bir gerçek kişi de tescil ve ilan olunur. Ayrıca tescil ve ilanın yapılmış olduğu, şirketin internet sitesinde hemen açıklanır. Tüzel kişi adına sadece, bu tescil edilmiş kişi toplantılara katılıp oy kullanabilir (TTK m. 359, f. 2). İlk yönetim kurulu üyeleri, esas sözleşmeyle belirlenir. Üyelik şartlarını taşıyarak seçilen üyenin görev süresi üç (3) yıldır (TTK m. 362). Ancak görev süresi biten üye, aksine bir düzenleme yoksa yeniden seçilebilir. Yönetim kuruluna üye seçilen kişi, ticaret siciline tescil ve ilan edilir. Eğer üyelikte herhangi bir sebepten dolayı boşalma olursa, yönetim kurulu, kanuni şartları haiz birini, geçici olarak yönetim kurulu üyeliğine seçip ilk genel kurulun onayına sunar. Bu yolla seçilen üye, onaya sunulduğu genel kurul toplantısına kadar görev yapar ve onaylanması hâlinde selefinin süresini tamamlar (TTK m. 363, f. 1). Diğer taraftan yönetim kurulu üyelerinden birinin iflasına karar verilir veya ehliyeti kısıtlanır ya da bir üye üyelik için gerekli kanuni şartları yahut esas sözleşmede öngörülen nitelikleri kaybederse, bu kişinin üyeliği, herhangi bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden sona erer (TTK m. 363, f. 2).

ANONİM ŞİRKETLERDE DENETİM

Anonim şirketlerin denetimi TTK'nın 397 ila 406'ncı maddelerinde düzenlenmiştir. TTK m. 397, f. 1 hükmüne göre, denetime tabi olan anonim şirketlerin ve şirketler topluluğunun finansal tabloları denetçi tarafından, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'na yayımlanan uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartları'na göre denetlenir. Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtmadığı da denetim kapsamı içindedir. Denetime tabi olacak şirketler Bakanlar Kurulu'na belirlenir (TTK m.397, f. 4). Kanunun bu hükmü uyarınca, Bakanlar Kurulu'nun "Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair" 2012/4213 sayılı Kararı 23 Ocak 2013 tarih ve 28537 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu karar daha sonra, "Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında 2014/7149 sayılı Karar" ile değiştirilmiştir (bk. 1 Şubat 2015 tarih ve 29254 sayılı Resmî Gazete). Buna göre; (1) aktif toplamı 50 milyon TL ve üstü olan, (2) yıllık net satış hasılatı 100 milyon ve üstü olan, (3) çalışan sayısı 200 ve üstü olan şirketler, sayılan kriterlerden en az ikisini üst üste iki hesap dönemi sağlayanlar ve ayrıca 2012/4213 sayılı Bakanlar Kurulu kararının ekli (I) sayılı listesi kapsamında yer alan şirketler bağımsız denetime tabi olacaktır. Bunun gibi, 2012/4213 sayılı Bakanlar Kurulu kararının ekli (II) sayılı listesi kapsamında yer alan şirketler de bağımsız denetime tabi kılınmışlardır. Bağımsız denetim dışında, Bakanlık denetimi, SPK ve BİST denetimi, BDDK ve TMSF denetimi ile Sigorta Mukabele Kurulu tarafından yapılan denetimlerle de anonim şirketler denetlenmektedir.

ANONİM ŞİRKETİN SONA ERMESİ

Anonim şirket, "fesih" ve "infisah" sebeplerinden birinin gerçekleşmesiyle sona erer. Fesih, kanunda veya öngörülmüş ise esas sözleşmede gösterilen bir nedenin gerçekleşmesi hâlinde, anonim şirketi sona erdirme yetkisine sahip olan kişi veya makamlarca anonim şirketin dağıtılmasıdır.

DERS ADI Ticaret Hukuku

ÜNİTE ADI Limited Şirket

ÜNİTE NO 10

YAZAR Dr.Öğr.Üyesi AHMET KALENDER

LİMİTED ŞİRKET

Limited şirket, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 573 ila 644 arasındaki hükümlerde düzenlenmiştir. TTK m. 573'e göre limited şirket, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulur. Esas sermayesi belirli olup, bu sermaye esas sermaye paylarının toplamından oluşur (f. 1). Limited şirkette ortaklar, şirket borçlarından sorumlu olmayıp, sadece taahhüt ettikleri esas sermaye paylarını ödemekle ve şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödeme ve yan edim yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlü kılınmışlardır (f.2). Limited şirket, kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilecektir (f. 3). Görüldüğü üzere bu düzenlemede limited şirketin nasıl kurulacağı belirtilmiş ve limited şirketin özellikleri ifade edilmiştir. Aslında limited şirket, bünyesinde hem şahıs hem de sermaye şirketlerinin özelliklerini taşımaktadır. Ancak limited şirketin sermaye şirketi niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. TTK'da ise açıkça, kolektif ile (adi) komandit şirket şahıs; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket sermaye şirketi sayılacağı belirtilmiştir (TTK m. 124, f. 2). Bununla birlikte ek ödeme ve yan edim yükümlülükleri getirilmesinin olanaklı olması, pay devrinin güçleştirilmiş olması, payların halka arz edilememesi gibi özelliklerinden dolayı şahıs şirketlerine benzediği de ifade edilmektedir. Uygulamada en çok kurulan şirket türünün limited şirket olduğu gözlemlenmektedir. Limited şirketlerin daha çok tercih edilmesinin; anonim şirketlere nazaran daha az sermaye ile kurulabilmeleri, kuruluş usulünün daha basit olması gibi nedenler olduğu dile getirilmektedir. Zira anonim şirketin kurulabilmesi için en az 50 bin TL sermaye ve bazı hallerde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın izni gerekirken limited şirketler 10 bin TL ile kurulabilmekte ve kuruluşta bakanlık izni gerekmemektedir. Limited Şirketin Temel Özellikleri Ortak sayısı, limited şirketin kurulabilmesi için gereken asgari sayıyı ifade eder. Limited şirket, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından, bir ticaret unvanı altında kurulur (TTK m. 573, f. 1). Dolayısıyla bir limited şirketin kurulabilmesi için en az bir (1) gerçek veya tüzel kişi olmalıdır. Türk hukukunda ortak sayısına sınırlama getirilen tek şirket, limited şirkettir. Zira limited şirket ortakların sayısı elliyi aşamaz (TTK m. 574, f. 1). Buna göre, bir limited şirket en az bir (1), en fazla elli (50) ortak tarafından kurulabilir. Kurucuların limited şirketin kurulabilmesi için gerekli olan şartları taşıması zorunludur. Ortak sayısının elliyi geçmesi durumunda ne olacağı TTK'da belirtilmemiştir. Ancak böyle bir durumda şirketin anonim şirkete dönüşmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Limited şirket, kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilir (TTK m. 573, f. 3). İşletme konusu şirket sözleşmesinde gösterilmelidir (TTK m. 576, f. 1, b. b). Her ne kadar TTK'da, kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konular için de limited şirket kurulabileceği belirtilmiş olsa da bazı faaliyet konuları kanun gereği sadece anonim şirket şeklinde kurulan şirketler tarafından yerine getirilebilir. Örneğin bankacılık, finansal kiralama gibi işler yalnızca anonim şirketler tarafından yapılabilir. Limited şirketin ticaret unvanı kullanması zorunludur. Ticaret unvanı, işletme konusu ile "limited şirket" ibaresinden oluşur. Unvanda ek kullanılabilir; ancak "Türk", "Türkiye", "Cumhuriyet" ve "milli" kelimeleri Bakanlar Kurulu kararı ile kullanılabilir (TTK m. 46). Limited şirketin ticaret unvanında gerçek kişinin ad ve soyadı yer alırsa "limited şirket" ibaresi kısaltılamaz (TTK m. 43). Örneğin "Ali Yılmaz Taşımacılık Limited Şirketi" kanuna uygun bir ticaret unvanıyken; "Ali Yılmaz Taşımacılık Ltd. Şti." şeklindeki bir unvan ise, TTK'ya uygun bir ticaret unvanı değildir. Türk Ticaret Kanunu gereği, limited şirketler de anonim şirketler gibi, sermaye şirkettir (TTK m. 124, f. 2). Limited şirketlerde esas sermaye sistemi kabul edilmiştir. Sermaye, esas sermaye paylarının toplamından oluşur. Limited şirketin esas sermayesi en az on bin (10.000) Türk Lirasıdır. Bu tutar, Bakanlar Kurulu'na on katına kadar arttırılabilir (TTK m. 580, f. 2). Şirket sözleşmesinde esas sermaye paylarının itibari değerleri en az yirmi beş (25) Türk Lirası olarak belirlenebilir. Şirketin durumunun iyileştirilmesi amacıyla bu değer altına inilebilir (TTK m. 583, f. 1). Esas sermaye paylarının itibari değerleri farklı olabilir. Ancak esas sermaye paylarının değerlerinin yirmi beş Türk Lirası veya bunun katları olması şarttır. Bir esas sermaye payının vereceği oyun, 618'inci madde uyarınca itibari değere göre hesaplanması, esas sermaye payının bölünmesi

değildir. Aynı hüküm bir hakkın veya yükümlülüğün itibarı değere göre belirlendiği durumlar için de geçerlidir (TTK m. 583, f. 2). Esas sermaye payları itibari değerden veya bu değeri aşan bir bedelle çıkarılabilir. Esas sermaye payının bedeli şirket sözleşmesinde öngörüldüğü şekilde, nakit veya ayın olarak veya bir alacağın takası yoluyla yahut sermaye artırımında olduğu gibi, serbestçe kullanılacak öz kaynakların esas sermayeye dönüştürülmesi yoluyla ödenir (TTK m. 583, f. 5). Limited şirketlerde sorumluk üç şekilde ortaya çıkar: Bunlar; (1) şirketin alacaklılara karşı sorumluluğu, (2) ortakların şirkete karşı sorumluluğu ve (3) kamu borçlarından dolayı sorumluluktur. Limited şirket, tüzel kişi olarak, şirket alacaklılarına karşı borçlarından dolayı bütün malvarlığı ile sorumludur. Buna karşılık, limited şirket ortaklarının şirket alacaklılarına karşı kişisel sorumluluğu yoktur. Ortaklar, şirkete karşı, taahhüt ettikleri sermaye paylarıyla sınırlı olarak sorumludur.

LİMİTED ŞİRKETİN KURULUŞU

Limited şirketlerin kuruluşu, kural olarak anonim şirketlerin kuruluşuna benzer. Ancak bazı anonim şirketler için gereken bakanlık izni, limited şirketlerin kurulmasında aranmamaktadır. Limited şirket sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve kurucuların imzalarının noterce onaylanması veya şirket sözleşmesinin ticaret sicili müdürü yahut yardımcısı huzurunda imzalanması şarttır. Şirketin kuruluşunda, şirket sözleşmesini ihtiva eden kâğıtlardan değerli kâğıt bedeli alınmaz (TTK m. 575).

LİMİTED ŞİRKETİN ORGANLARI

Limited şirkette “genel kurul” ve “müdürler kurulu” olmak üzere iki tane zorunlu organ bulunur. Denetim ise, tıpkı anonim şirketlerde olduğu gibi zorunlu bir organ değildir. TTK’nın denetime ilişkin 397’nci maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları dışında kalan, anonim şirketin denetçiye, denetime ve özel denetime ilişkin hükümleri aynı şekilde limited şirkete de uygulanır (TTK m. 635). Bütün ortaklardan oluşan temel karar organına genel kurul denilmektedir. Genel kurul, ortakların ortaklık haklarını kullandıkları, müdürleri seçen ve görevden alan, ücretlerini belirleyip ibralarını veren ya da reddeden, finansal tablolar hakkında karar alıp yıllık sonuç üzerinde tasarrufta bulunan sözleşmeyi değiştirebilen, devredilemez nitelikteki kararları alma yetkisi olan, yürütme yetkisi bulunmayan ve müdürlerce verilmiş kararların onay makamı olan bir iç organdır. Limited şirketin yönetim ve temsili için ortaklar arasından veya dışarıdan görevlendirilen kimselere müdür denir. TTK m. 623’e göre, “Şirketin yönetimi ve temsili şirket sözleşmesi ile düzenlenir. Şirketin sözleşmesi ile yönetimi ve temsili, müdür sıfatını taşıyan bir veya birden fazla ortağa veya tüm ortaklara ya da üçüncü kişilere verilebilir. En azından bir ortağın, şirketi yönetim hakkının ve temsil yetkisinin bulunması gerekir. Şirketin müdürlerinden biri bir tüzel kişi olduğu takdirde, bu kişi bu görevi tüzel kişi adına yerine getirecek bir gerçek kişiyi belirler. Müdürler, kanunla veya şirket sözleşmesi ile genel kurula bırakılmamış bulunan yönetime ilişkin tüm konularda karar almaya ve bu kararları yürütmeye yetkilidirler.”

LİMİTED ŞİRKETTE PAY DEVRİ, ÇIKMA VE ÇIKARILMA

Limited şirkette ortaklık sıfatı aslen veya devren kazanılır. “Sermaye artırımı”, “birleşme”, “tür değiştirme” veya “kuruluştan dolayı” intikal işlemi olmaksızın kazanılırsa, pay aslen kazanılmış olur. Buna karşılık, “satış” veya “bağışlama” gibi sözleşmeler yoluyla limited şirket payı kazanılırsa, buna devren kazanma denir.

LİMİTED ŞİRKETİN SONA ERMESİ

Limited şirket, kanun veya esas sözleşmede belirtilen sebeplerden birinin gerçekleşmesiyle sona erer. TTK m. 636 hükmüne göre, limited şirket aşağıdaki hâllerde sona erer:

- Şirket sözleşmesinde öngörülen sona erme sebeplerinden birinin gerçekleşmesiyle,
- Genel kurul kararı ile,
- İflasın açılması ile,
- Kanunda öngörülen diğer sona erme hâllerinde,
- Uzun süreden beri şirketin kanunen gerekli organlarından biri mevcut değilse veya genel kurul toplanamıyorsa.

-Ortaklardan veya şirket alacaklılarından birinin şirketin feshini istemesi üzerine şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi, müdürleri dinleyerek şirketin, durumunu kanuna uygun hâle getirmesi için bir süre belirler. Buna rağmen durum düzeltilmezse, şirketin feshine karar verir.

DERS ADI Ticaret Hukuku
ÜNİTE ADI Kıymetli Evrak Hukuku Genel Hükümler
ÜNİTE NO 11
YAZAR Dr.Öğr.Üyesi EMİNE ERDOĞAN

KIYMETLİ EVRAK KAVRAMI

Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi, başkalarına da devredilemez. Kıymetli evraktan bahsedebilmek için öncelikle bir senedin varlığı şarttır. Bunun yanında, senette yer alan hakkın devredilebilir bir hak olması ve hak ile senet arasında sıkı bir bağın olması gerekir.

KIYMETLİ EVRAKIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Kıymetli evrakın temel özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz: Senet Olması Bu unsur, kıymetli evrakın maddi unsurudur. TTK md. 1526 hükmüne göre; poliçe, bono, çek, makbuz senedi, varant ve kambiyo senetlerine benzeyen senetler güvenli elektronik imza ile düzenlenemez. İçerdiği Hakkın Devredilebilir Olması Kıymetli evrakın içerdiği hak, devredilebilir özelliktedir. Devri mümkün olmayan veya kişiye bağlı haklar kıymetli evraka konu olamaz. Bu bağlamda, kişilik hakları, aile veya soy bağı hukukundan kaynaklanan haklar, fikir ve sanat eseri sahibinin manevi hakları gibi haklar kıymetli evraka konu olamaz. Hak ve Senet Birlikteliği Kıymetli evrakta, hak ile senedin birlikteliği mevcuttur. Kıymetli evraka dayanarak hak talep eden alacaklının senedi ibraz ve teslim etmesi, borçlunun da senedi ibraz ve teslim edene ödeme yapması gerekmektedir. Soyutluk İlkesi Soyutluk, kıymetli evrakta yer alan hakkın temel ilişkiden bağımsızlığını ifade etmektedir. Bu bağlamda kıymetli evrak satım, ödünç, bağışlama ve ortaklık gibi temel ilişkilerden bağımsız ise, soyuttur. Esas itibarıyla ve tam olarak poliçe, bono ve çekte, yani kambiyo senetlerinde bu ilke geçerlidir. Özel ve Sıkı Şekil Şartlarına Tabi Olması Kıymetli evrakın düzenlenmesi, devri, ödenmesi, teminat verilmesi gibi haller sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır. Kıymetli evraktaki bu sıkı şekil şartları, en katı biçimde kambiyo senetlerinde görülür. Sınırlı Sayı İlkesi (Numerus Clausus) Sınırlı sayı ilkesinin kıymetli evrakta geçerli olmayacağını savunan görüşlerin yanında; doktrindeki hakim görüş ve Yargıtay kararları, kanunda yapılan kıymetli evrak tanımına uygun türde yeni kıymetli evrak türlerinin oluşturulması mümkün olup, kıymetli evrakta sınırlı sayı ilkesinin uygulanmayacağı yönündedir.

KIYMETLİ EVRAKIN SINIFLANDIRILMASI

Kıymetli evrak çeşitli bakımlardan sınıflara ayrılmaktadır. İçerdiği Hakkın Türü Bakımından İçerdiği hakkın türü bakımından kıymetli evrak dört gruba ayrılmaktadır:

- Alacak Senetleri: Uygulamada en çok rastlanan kıymetli evrak türü, alacak senetleridir. Bu grupta yer alan senetler bir alacak hakkını içerirler. Konişmento, anonim ortaklıkların çıkardığı tahviller, emre yazılı havaletler ve emre yazılı ödeme vaatleri alacak senetlerine örnek olarak gösterilebilir.
- Ortaklık Senetleri: Anonim şirketlerin çıkardıkları pay senetleri (hisse senetleri) ve bunların yerine çıkarılan ilmühaberler, ortaklık senetlerindedir.
- Emtia Senetleri: Konişmento, makbuz senedi, varant, ipotekli borç senedi, irat senedi eşya hukuku senetlerindedir.
- Ortaklığa Katılma Senetleri: Katılma intifa senetleri, kâra iştirakli tahvil ve gelir ortaklığı senetleri ortaklığa katılma senetlerindedir. Hakkın Senetten Önce Var Olup Olmadığı Bakımından Kıymetli evrakta yer alan hakkın, kıymetli evrakın düzenlenmesinden önce var olup olmadığına bakılarak kurucu ve açıklayıcı olmak üzere iki gruptan bahsedebiliriz.

Kurucu Kıymetli Evrak: Bu tür senetlerin içerdiği hak, senetten önce var olmayıp, senedin düzenlenmesi ile doğar. Kambiyo senetleri kurucu kıymetli evraka örnek olarak gösterilebilir.

Açıklayıcı Kıymetli Evrak: Bu tür senetlerin içerdiği hak, senetten önce mevcuttur. Pay senetleri, makbuz senedi, konişmento ve ipotekli borç senedi açıklayıcı kıymetli evraka örnek olarak gösterilebilir.

Düzenlenmelerine Neden Olan Temel İlişki ile Bağlantıları Bakımından Soyut (Mücerret) Kıymetli Evrak: Kıymetli evrakın, düzenlenmesine sebep olan temel ilişkiden soyut olduğu, yani temel ilişkinin senetten anlaşılacağı hâllerde soyut kıymetli evraktan bahsedilir. Bu senetlerde temel ilişkilerdeki aksaklıklar kıymetli evrakı etkilemez.

İlli (Sebebe Bağlı) Kıymetli Evrak: Kendisinin düzenlenmesine neden olan temel ilişkinin senetten anlaşıldığı hâllerde, ortada illi kıymetli evrak mevcuttur.

Kamu Güvenliğine Sahip Olup Olmaması Bakımından Kamu Güvenliğine Sahip Olanlar: Bazı kıymetli evrak türlerinde, senedi devralanın senedin yarattığı görünüme duyduğu güven korunmaktadır. Emre ve hamile yazılı olan kıymetli evrak, kamu güvenliğine sahiptir.

Kamu Güvenliğine Sahip Olmayanlar: Bu tür senetlerde kamu güvenliğine sahip olan senetlerin aksine, kıymetli evrak borçlusu, senedi devralan iyiniyetli hamile karşı nisbi def'ilerini ileri sürebilecektir.

Asli Senet Olup Olmaması Bakımından Asli Senet: Asıl hakkı (alacağı) içeren kıymetli evraktır.

Pay senetleri, pay sahipliğinden doğan hakları içeren asıl senetlerdir.

Tali (Yan) Senet: Asıl hakka (alacağı) bağlı hak ve alacakları içeren kıymetli evraktır. Pay sahipliğine bağlı kâr payı (temettü), bedelsiz pay senedi alma ve rüçhan hakkı gibi hakları içeren kupon belgeleri yan senetlerdir. Devir Şekli Bakımından TTK'nın kıymetli evrakı sınıflandırırken esas aldığı ölçüt budur.

Nama Yazılı Senetler: TTK md. 654'e göre, belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır. Nama yazılı kıymetli evrakın devri, TTK md. 647/1-2 gereği, yazılı devir beyanı ve zilyetliğin devri ile gerçekleşir. Kural olarak bütün senetler nama yazılı düzenlenebilir.

Emre Yazılı Senetler: TTK md. 824'e göre, emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir. Bu tanımdan yola çıkarak emre yazılı senetleri, iradi ve kanuni emre yazılı senet diye ikiye ayırmaktayız. Konişmento, taşıma senedi, emre yazılı havale ve emre yazılı ödeme vaadi iradi emre yazılı senetlere örnek olarak gösterilebilir. Poliçe, bono ve çekten oluşan kambiyo senetleri, makbuz senedi ve varant kanunen emre yazılı senetlerdendir.

Hamile (=Hamiline) Yazılı Senetler: TTK md. 658'e göre, senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamile veya hamiline yazılı senet sayılır. Hamile yazılı kıymetli evrakın devri için sadece zilyetliğin devri yeterli olacaktır. Kambiyo senetlerinden poliçe ve bono hamile düzenlenemezken, çek hamile düzenlenebilir. Bununla birlikte, anonim ortaklığın bedeli tamamen ödenmiş olan pay senetleri, ipotekli borç ve irat senetleri, konişmento hamile düzenlenebilir.

KIYMETLİ EVRAKTA TAHVİL (TÜR DEĞİŞTİRME)

Tahvil (tür değiştirme), kıymetli evrakın tedavüle (dolaşıma) çıkarılmasından sonra, devir şekli açısından nama, emre ve hamile şeklindeki ait olduğu grubun değiştirilmesidir. Tahvil, kanuni ve iradi olmak üzere iki çeşittir. Kanuni Tahvil Kanuni tahvil, bir kanun hükmü uyarınca senedin türünün değiştirilmesidir. İradi Tahvil İradi tahvil, tahvil anlaşması ile senedin türünün değiştirilmesidir. TTK md. 650 hükmü uyarınca, nama veya emre yazılı senetler hamile yazılı senetlere, hamile yazılı senetler ise nama veya emre yazılı senetlere dönüştürülebilir.

KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER

Def'i Kavramı Kıymetli evrakta def'i kavramı, itirazı da kapsayacak şekilde borçlunun tüm savunmalarını içeren üst bir kavramdır. TTK'daki def'i kavramı, hem teknik anlamdaki def'i kavramını karşılayan borçtan kaçınmayı hem de hakkın mevcut olmadığına dayanan itirazı içermektedir. Senet Türlerinde Def'i Emre yazılı senetlerde Emre yazılı senetlerde def'i konusunda, TTK md. 825 hükmünden yola çıkarak iki tür def'iden bahsedebiliriz. Bunlardan ilki mutlak, diğeri ise nispi (şahsi) def'idir. Mutlak def'i de senet metninden anlaşılan def'iler ile senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerdir. Borçlu tarafından senedin hamili olan herkese karşı ileri sürülebilen def'ilere mutlak def'i denilmektedir. Bunlar da kendi içinde, senet metninden anlaşılan ve senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Senet metninden anlaşılan def'iler, senet metninde yer alan ve senede sahip olan herkes tarafından görülebilen def'ilerdir. Senette zorunlu şekil şartlarının bulunmaması, senette yer alan vadenin henüz gelmemiş olması senet metninden anlaşılan def'ilere örnek olarak gösterilebilir. Senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler; senedin tamamen geçersiz olmasına değil, senet ile taahhüt altına girmiş kişiler için senedin geçersiz olduğuna ilişkin def'ilerdir. Örneğin, TTK md. 677 hükmünde düzenlenen imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, senette yer alan geçersiz bir imza diğer imzaların geçerliliğini etkilemez. Nispi def'iler ise mutlak def'ilerin aksine, herkese karşı ileri sürülemeyen, borçlunun alacaklı kim ise ona karşı kişisel olarak ileri sürebildiği def'ilerdir. Bu kapsamda kıymetli evrakın doğumuna neden olan temel ilişkiden doğan def'iler nispi def'ilerdir. Nama yazılı senetlerde Nama yazılı kıymetli evrakın devri yolu olan yazılı devir beyanı, TBK md. 183'te düzenlenen alacağın devri hükümlerine tabidir. Bu nedenle borçlu, devredene karşı sahip olduğu tüm def'ileri devralana karşı da ileri sürebilir. Hamile yazılı senetlerde TTK md. 659/1 hükmüne göre, borçlu hamile yazılı bir senetten doğan alacağına karşı, ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senedin metninden anlaşılan def'ilerle, alacaklı her kim ise ona karşı şahsen sahip olduğu def'ileri ileri sürebilir.

KIYMETLİ EVRAKIN ZIYAI VE İPTALİ

Zıya ve İptal Kavramı Zıya kavramı; senedin kaybolması, yok olması, sele kapılması, yanması, çalınması ve benzer diğer hâlleri ifade eder. İptal ise, zıya hâlinde senet olmadan hakkın

kullanılmasına veya yeni bir senet düzenlenmesine olanak sağlayan mahkeme kararıdır. İptal Davası Açabilmenin Şartları Senedin zayi olması gerekir. Senetteki hakkın varlığını devam ettirmesi gerekir. Senedin zıyayı esnasında veya zıyayı öğrenildiği sırada hak sahibi olmak gerekir. Senedin zilyetliğinin yeniden kazanılmaması gerekir. Senedin iptali istenebilen senetlerden olması gerekir. Kıymetli Evrakın Çeşitleri Bakımından İptal Usulü Hamile yazılı senetlerin iptal usulü TTK md. 661/1'e göre; pay senetleri, tahviller, intifa senetleri, münferit kuponlar hariç olmak üzere, kupon belgeleri, esas kupon belgelerinin yenilenmesine yarayan talonlar gibi hamile yazılı senetlerin iptaline hak sahibinin istemi üzerine mahkemece karar verilir. Nama yazılı senetlerin iptal usulü TTK md. 657 hükmü uyarınca, aksine özel hükümler bulunmadıkça nama yazılı senetler, hamile yazılı senetlere ilişkin hükümlere göre iptal olunur. Emre yazılı senetlerin iptal usulü TTK md. 831/2'ye göre, varant ve makbuz senedi dışındaki emre yazılı senetlerin iptalinde, poliçenin iptaline ilişkin hükümler (TTK md. 757-765) uygulanacaktır. Poliçe, bono ve çek nama yazılı olsa bile (hatta çek hamile yazılı olsa dahi) iptallerinde, emre yazılı senetlerin iptali hükümleri uygulanacaktır. İptalin Sonuçları İptal kararı, kıymetli evrakta yer alan hakkın içeriğinde herhangi bir değişiklik meydana getirmez. Aynı zamanda vadede de değişiklik yaratmaz. Ayrıca iptal kararı, bir borç senedi niteliğinde olmayıp, iptal olunan senedin yerine geçmemektedir. Senedi zayi eden kişi, iptal kararına dayanarak hakkını asıl borçluya karşı ileri sürecek, aksi takdirde başvuru borçlularına karşı ileri süremeyecektir. İptal kararının diğer bir sonucu ise, bu kararın şekli anlamda hak sahibi teşhisini sağladığı; ancak maddi hukuk anlamında etkili olmadığıdır.

DERS ADI Ticaret Hukuku
ÜNİTE ADI Kambiyo Senetleri
ÜNİTE NO 12
YAZAR Dr.Öğr.Üyesi EMİNE ERDOĞAN

KAMBIYO SENEDİ KAVRAMI

Kambiyo senetleri, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) Kıymetli Evrak başlıklı üçüncü kitabının dördüncü kısmında 670 ilâ 823'üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bir para alacağını temsil eden kambiyo senetleri TTK'da poliçe, bono (diğer adıyla emre yazılı senet) ve çekten ibaret olarak hüküm altına alınmıştır. Kambiyo senedinin düzenlenip hamiline verilmesiyle kambiyo ilişkisi ortaya çıkar. Her bir kambiyo türüne göre bu ilişkiye dâhil olanların sayısı değişir. Kambiyo senedinin düzenlenip lehbara verilmesiyle kambiyo ilişkisi, düzenleyen ve lehdar arasında ortaya çıkmış olur. Üçlü bir ilişki olan poliçede ise, muhatabın poliçeyi kabul etmesiyle muhatap da bu kambiyo ilişkisine dâhil olur.

KAMBIYO SENETLERİ İLE TEMEL (ALT) BORÇ İLİŞKİSİ

Her bir kambiyo senedi, oluşumuna neden olan bir temel borç nedeniyle düzenlenir ve ilgisine verilir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) md. 133/2 hükmüne göre, mevcut bir borç için kambiyo senedi düzenlenebilir. Kambiyo senedi düzenlenerek mevcut borcun ödenmesine ilişkin bu anlaşmaya "ifa anlaşması" denilir. TBK'nın bahsi geçen hükmü, mevcut bir borç için kambiyo senedi düzenlenmesinin, tarafların açık iradeleri olmadıkça yenileme anlamına gelmeyeceğini düzenlemiştir. Temel borç ilişkisine dayalı olarak kambiyo senedi düzenlenmesi iki tür edimi ortaya çıkarmaktadır: Birincisi "ifa uğruna edim", diğeri ise "ifa yerine edim"dir. İfa yerine edimde, temel borcu yerine getirmek için başka bir şeyin verilmesi kararlaştırılır. Bu durumda temel borç ilişkisi sona erer. Kambiyo senetleri, açıkça belirtilmek koşuluyla ifa yerine düzenlenebilir. İfa uğruna edimde, temel borçtan doğan talep hakkı devam etmekle birlikte, temel borcu yerine getirmek için kararlaştırılan şeyin talep hakkı da devam eder. Bu noktada temel borç ilişkisine dayanarak verilmiş kambiyo senedinin ifa uğruna verildiği bir karinedir. Kambiyo senedinin bir borç ilişkisi temelli düzenlenmesi gerekmez. Zira bir kambiyo senedi, taraflar arasındaki hatır ilişkisine dayalı olarak da düzenlenebilir. Bu tür temelinde hatır ilişkisi yatan kambiyo senedine, hatır senedi denilmektedir. Burada senet alacaklısının borçlusundan gerçek bir alacağı yoktur ve bu nedenle hatır senedi, karşılıksız bir senettir.

KAMBIYO SENETLERİNİN EKONOMİK İŞLEVLERİ

Bir para alacağını temsil eden kambiyo senetleri, ödeme, kredi ve teminat amaçlarıyla kullanıldıkları için ekonomik işlevleri yönünden ayrı bir öneme sahiptirler. Ödeme İşlevi: Kambiyo senetlerinin her üçü de ödeme işlevine sahiptir. Kambiyo senetleri, oluşumlarına neden olan satım, ödünç verme gibi temel ilişkiden kaynaklanan borcun ödenmesi amacıyla düzenlenebilir. Kredi İşlevi: Kambiyo senetlerinden poliçe ve bono, bir kredi aracı olarak işlev görür. Poliçe ve bono belirli bir vadeye bağlandığı için borçlu, vadenin bitimine kadar kredi temin etmiş olur. Kambiyo senetlerinden olan çek bir kredi aracı değil, ödeme aracıdır. Çek, TTK gereği görüldüğünde ödenir ve çekte herhangi bir vade konamaz. Teminat İşlevi: Kambiyo senetleri bir teminat aracı olarak kullanılabilirler. Taraflar, aralarında var olan bir borç sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükleri yerine getirme hususunda bir güvence vermek için teminat olarak kambiyo senedi düzenleyebilirler.

KAMBIYO SENETLERİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

Sıkı Şekil Şartlarına Tabidirler Kıymetli evrak niteliğine sahip olan kambiyo senetleri, sıkı şekil şartlarına tabidirler. Kambiyo senetlerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği, hangi durumlarda geçerli senedin bir kambiyo senedi gibi işlev göreceği kanunda sıkı bir şekilde düzenlenmiştir. Kanunen belirtilen zorunlu unsurların senette bulunmaması hâlinde senet, kambiyo senedi olma özelliğini yitirir. Soyutluk İlkesi Geçerlidir Kambiyo senetleri, kıymetli evrak türleri içerisinde soyutluk ilkesinin geçerli olduğu senetler arasında yer almaktadır. Soyutluk ilkesi, senedin, doğumuna neden olan temel ilişkiden bağımsız olduğu anlamına gelir. Soyutluk ilkesi gereği olarak kambiyo senedi ve temel ilişki birbirinden bağımsız olduğu için temel ilişkide yer alan herhangi bir sakatlık kambiyo senedinin geçerliliğini etkilemez. Kambiyo senetlerinde geçerli olan soyutluk ilkesi gereği, senede bağlı hakların ileri sürülmesi ve devri için senedin ibrazı ve devri gerekli ve yeterlidir. Bu doğrultuda senedin tarafları arasında geçerli bir temel ilişkinin varlığı aranmaz. Kanunen Emre Yazılı Senetlerdir Devir

şekillerine göre kıymetli evrakı sınıflandırırken de bahsettiğimiz üzere, kambiyo senetleri kanunen emre yazılıdır. Bu nedenle poliçe, bono ve çek düzenlerken senede “emrine”, “emre”, “emrühavalesine” gibi kayıtlar koymaya gerek yoktur. Emre yazılı senetler, ciro ve zilyetliğin geçirilmesi yolu ile devredilirler. Sınırlı Sayı (Numerus Clausus) İlkesi Geçerlidir TTK’da kambiyo senetleri sınırlı sayıda gösterilmiştir. Poliçe, bono ve çek dışında herhangi bir kambiyo senedi oluşturulması mümkün değildir. İcra Takibinde Özel Düzenlemeye Tabidirler 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK) md. 167 ilâ 176 hükümleri arasında kambiyo senetlerine özgü takip usulleri düzenlenmiştir. Alacaklıya tanınan imkânlar, borçluya diğer takip usullerine göre daha özellikli hakların verilmiş olması kambiyo senedine sahip bir alacaklının alacağına daha çabuk kavuşması imkânını doğurmuştur. Senette Bulunan İmzalar Birbirinden Bağımsızdır (İmzaların Bağımsızlığı İlkesi) TTK’nın poliçeye ilişkin md. 677 hükmüne göre; bir poliçe, poliçe ile borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzasını, sahte imzaları, hayali kişilerin imzalarını veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan kişileri herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerirse, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez. İmzaların bağımsızlığı ilkesini düzenleyen bu hüküm gereği, geçerli her imza kendi sahibini, diğer imzalardan bağımsız olarak bağlar. Ayrıca bono ve çek hakkında da uygulanabilecek olan poliçeye ilişkin TTK md. 748 hükmü uyarınca; bir poliçe metni değiştirildiği takdirde, değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş olan kişiler, değişmiş metne ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metne göre sorumlu olurlar.

KAMBYO SENETLERİNDE ORTAK HÜKÜMLER

Ehliyet TTK md. 670 hükmüne göre; sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi, kambiyo senetleri ile borçlanmaya da ehildir. Bu durumda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda (TMK) yer alan ehliyetle ilişkin hükümler, kambiyo senetlerinde ehliyet konusunda da geçerli olacaktır. Her insan (TMK md. 8) ve her tüzel kişi (TMK md. 48), hak ehliyetine sahip oldukları için kambiyo senedi ile borç altına girmeye de ehildirler. Fakat çek ilişkisinde muhatap ancak bir banka olabilir. TMK açısından fiil ehliyetine sahip olabilmek için ayırt etme gücüne sahip olmak, kısıtlı olmamak ve ergin (reşit) olmak gerekir. Bu özelliklerin hepsini taşıyan kişi tam ehliyetli olarak kambiyo senedi ile borç altına girebilir. Tüzel kişiler ise, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanırlar (TMK md. 49). TTK’da düzenlenmiş olan ticaret şirketleri ise, ticaret siciline tescil edildikleri andan itibaren tüzel kişilik kazanırlar. Böylece tüzel kişiler de yetkili organ ve temsilcileri aracılığıyla kambiyo borcu altına girebilirler. İmza Kambiyo senetleriyle borç altına girebilmek için ilgilisi tarafından imza atılması zorunludur. Bono ve çek hakkında da geçerli olan poliçeye ait TTK md. 756 hükmü uyarınca, poliçe üzerindeki beyanların el ile imza edilmesi gerekir. El ile atılan imza yerine, mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmî bir şahadetname kullanılamaz. TBK’da kabul edilen güvenli elektronik imza, kambiyo senetleri açısından geçerli değildir. TTK md. 1526/1 hükmü gereği, poliçe, bono ve çek güvenli elektronik imza ile düzenlenemez. Temsil TBK’da yer alan temsile ilişkin hükümler, kambiyo senetleri açısından da uygulanabilir niteliktedir. Bu konuda TTK’da kambiyo senetlerine özgü olan tek bir hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm, kambiyo senetlerinde yetkisiz temsile ilişkin TTK md. 678 hükmüdür. Bu hüküm uyarınca, temsile yetkili olmadığı halde bir kişinin temsilcisi sıfatıyla poliçeye imzasını koyan kişi, o poliçeden dolayı bizzat sorumludur; bu poliçeyi ödediği takdirde, temsil olunduğu kabul edilen kişinin haiz olabileceği haklara sahip olur. Yetkisini aşan temsilci için de hüküm böyledir.

KAMBYO SENETLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Poliçe; düzenleyen, lehdar ve muhataptan oluşan üçlü bir havale ilişkisidir. Poliçe, bir kredi aracıdır. Bono veya diğer adıyla emre yazılı senet, ödeme vaadi niteliğinde ikili bir ilişkidir. Bono da bir kredi aracıdır. Çek, üçlü bir havale ilişkisidir. Çek bir kredi aracı değil, ödeme aracıdır. Çek görüldüğünde ödenir.

DERS ADI Ticaret Hukuku
ÜNİTE ADI Poliçe
ÜNİTE NO 13
YAZAR Dr.Öğr.Üyesi EMİNE ERDOĞAN

POLİÇE KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Poliçe, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) md. 671 ilâ 775 hükümlerinde düzenlenmiştir. Poliçe, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi içeren bir kambiyo senedir. Poliçede düzenleyen, muhatap ve lehdar arasında üçlü bir havale ilişkisi mevcuttur. Düzenleyen, poliçeyi oluşturan kişi iken muhatap, düzenleyen ile arasındaki karşılık (provizyon) ilişkisi gereği senedi ödeyecek olan kişidir. Lehdar ise, senetteki bedelin ödeneceği kişidir.

POLİÇENİN ŞEKİL ŞARTLARI (UNSURLARI)

Poliçenin unsurları şunlardır: Senet metninde “poliçe” kelimesi, senet Türkçe’den başka bir dille yazılmışsa o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelime, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale, ödeyecek olan kişinin, “muhatabın” adı, vade, ödeme yeri, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adı, düzenlenme tarihi ve yeri, düzenleyenin imzası.

ŞEKİL ŞARTLARINDAKİ NOKSANLIKLAR VE SONUÇLARI

Mutlak zorunlu unsurlar, poliçe kelimesi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale, muhatabın adı, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun (lehdarın) adı, düzenlenme tarihi ve düzenleyenin imzasıdır. Bu unsurlardan birinin yokluğu hâlinde poliçe geçersiz sayılacaktır. Alternatif zorunlu unsurlar: Ödeme yeri ve düzenlenme yeridir. Bu unsurların açıkça poliçede yer almaması hâlinde, varlığını diğer zorunlu unsurlar aracılığıyla saptamaktayız. İhtiyari unsur: Vade, poliçede ihtiyari bir unsurdur. Vadenin poliçede yer almaması hâlinde poliçe görüldüğünde vadeli olarak kabul edilir.

AÇIK (BEYAZ) POLİÇE

Çeşitli nedenlerle düzenlenebilen açık poliçe; tedavüle (dolaşıma) çıkarılırken unsurları tam olmayan, taraflar arasındaki anlaşmaya uygun olarak lehdar tarafından doldurulması gereken ve doldurulduğu takdirde şekil şartları tam bir poliçe vasfına sahip olacak poliçedir. Açık poliçede eksik bırakılan unsurlar tamamlandıca senet, geçerli bir poliçe hâline gelir.

İMZALARIN BAĞIMSIZLIĞI İLKESİ

Bir poliçe, poliçe ile borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzasını, sahte imzaları, hayali kişilerin imzalarını veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan kişileri herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerirse, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez. Böylece poliçede yer alan her imza, sahibini bağlar. Bu ilkenin gereği, geçersiz bir imzanın bulunduğu poliçeyi imzalayanlar, kendilerinden önce veya sonra gelenlerin imzalarının geçersizliğine dayanarak poliçenin geçersizliği iddiasında bulunamayacaktır.

POLİÇENİN CİROSU

Ciro Kavramı ve Hukuki Niteliği: Ciro, çifte yetki veren soyut bir hukuki işlemdir. Ciro işlemi ile senedi devralana senedi tahsil, senet borçlusuna ise senet bedelini devralana ödeme yetkisi verilmektedir. Cironun Tarafları ve Şekli İlk ciro, poliçenin lehdarı tarafından yapılır. Poliçeyi devredene ciranta denir ve eğer poliçe devredilirse ilk ciranta lehdardır. Senedi, yani poliçeyi elinde bulunduran kişiye de hamil denir. Yazılı bir beyan olan ciro, poliçeye, eğer poliçenin arkasında yer kalmamışsa, poliçeye bağlı olan alonj denilen bir kâğıda yazılır ve ciranta tarafından imzalanır. Cironun kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Cironun Zamanı Poliçe, lehdarın eline geçtiği andan itibaren vadeye kadar ciro edilebilir. Aksi sabit oluncaya kadar tarihsiz bir ciro, protestonun düzenlenmesi için öngörülen sürenin geçmesinden önce yapılmış sayılır (TTK md. 690/2). Cironun İşlevleri Temlik (Devir) İşlevi: Kanunen emre yazılı olan poliçe, ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile devredilir. Böylece ciro sayesinde, poliçeden doğan tüm haklar devredilene geçmiş olur. Teşhis İşlevi: Ciro, poliçe hamilinin hak sahipliğini ispat işlemine sahiptir. TTK md. 686 hükmünde yer bulan bu işlev gereği, düzgün bir ciro zinciri ile senede hamil olan kişi, senedin hak sahibi sayılır. Teminat İşlevi: TTK md. 685 hükmünde düzenlenen poliçenin teminat işlevi gereği, her ciranta aksi öngörülmedikçe, kendisinden sora gelenlere ve özellikle hamile karşı poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden dolayı sorumludur. Cironun Türleri Şekli bakımdan tam ve beyaz ciro, amaç

bakımından temlik, tahsil ve rehin cirosu olarak bir ayrıma gidilebilir. Tam ciroda, ciro beyanında kimin lehine yapıldığı yazılıdır. Beyaz ciroda, ciro beyanında kimin lehine yapıldığı yer almayıp sadece “Ödeyiniz.” ibaresi veya hiçbir ibare bulunmadan cirantanın imzası yer alır. Temlik (devir) cirosu, poliçeden doğan tüm hakları devretmek amacıyla yapılır. Tahsil cirosunda ise senedi ciro eden ciranta, senette yer alan alacağı tahsil yetkisini (kabz yetkisini) ciro edilene vermektedir. Rehin cirosunda ise, poliçenin içerdiği hak üzerinde rehin hakkı kurma amacı mevcuttur.

POLİÇEDE KABUL

Kabul işlemi ile muhatap, poliçenin asıl borçlusu hâline gelir. Kabule Arz Kuralı ve İstisnaları Kabule arz, kabule arzı mümkün olan bir poliçenin hamili tarafından muhataba ibrazı anlamına gelir. Kabule arz kural olarak ihtiyaridir. Yani hamil poliçeyi, dilerse kabule arz edecektir. Görüldüğünde vadeli poliçelerde kabule arz mümkün değildir. Düzenleyen süresiz bir şekilde, yani herhangi bir süre belirlemeden kabul için arzı yasaklayabilir. Görüldükten belirli süre sonra vadeli poliçeler ile adresli ve yerleşim yerli poliçelerde kabule arz zorunludur. Düzenleyen süreli veya bir süre belirlemeden poliçenin kabule arzını zorunlu kılabilir. Düzenleyen yasaklamadıkça, cirantalar da poliçenin kabule arzını zorunlu hâle getirebilir. Kabulün Şekli TTK md. 695 hükmüne göre, kabul beyanı poliçe üzerine, “kabul edilmiştir” veya buna eş anlamlı başka bir ibareyle ifade edilerek yazılır ve muhatap tarafından imzalanır. Kabule Arz Süresi ve Yeri Kabule arz, poliçenin düzenlenme tarihinden itibaren vadeye kadar yapılabilir. Kabul beyanına tarih atılması zorunlu değildir. Poliçenin kabule arz yeri, muhatabın yerleşim yeridir. Kabulün Sonuçları Muhatap poliçeyi kabul ederse, poliçenin asıl borçlusu hâline gelir. Poliçeyi kabul eden muhatap, poliçe bedelini ödemekle başvuru alacaklısı hâline gelemez. Kabul Etmemenin Sonuçları Poliçe muhatap tarafından kabul edilmez ise, hamil kabul etmeme protestosu çeker ve kabul etmeme nedeniyle başvuru hakkını kullanır.

POLİÇEDE AVAL

Avalin Hukuki Niteliği ve Şekli Aval, poliçe borçluları lehine poliçe bedelini tamamen ya da kısmen güvence altına alan özel bir kefalettir. Aval, bir kambiyo taahhüdüdür. Aval verene avalist denir. Aval şerhi, poliçe veya alonj üzerine yazılır. Aval, “aval içindir” veya bununla eş anlamlı başka bir ibareyle ifade edilir ve aval veren kişi tarafından imzalanır. Avalin Hükümleri Avalist, lehine aval verdiği kişi gibi sorumlu olarak kambiyo ilişkisine dâhil olur. Avalist, diğer borçlularla birlikte müteselsilen poliçe bedelinden sorumludur.

POLİÇENİN ÖDENMESİ

Ödeme İçin İbraz Poliçenin ödenmesinin talep edilebilmesi için, öncelikle muhataba ibrazı gereklidir. Poliçeyi ödeme için ibraza yetkili olan kişi, poliçenin zilyedi olan meşru hamildir. Ödeme için ibraz, poliçede yazılı olan ödeme yerinde yapılmalıdır. Ödemenin Yapılması Poliçenin borçluya ibrazında, vadesinde ve ödeme yerinde ödenmesi gerekir. Muhatap, poliçe bedelinin tamamını veya dilerse bir kısmını ödeyebilir. Muhatap, kendisine ödenmek üzere ibraz edilen poliçeyi ödeyerek sorumluluktan kurtulacaktır. Ancak ciro zincirine göre meşru hamil olmayan birine ödeme yapan muhatap, sorumluluktan kurtulamaz.

BAŞVURU (MÜRACAAT) HAKLARI

Genel Olarak Poliçede asıl borçlu poliçeyi kabul eden muhataptır. Muhatap poliçeyi kabul etmediğinde veya kabul etmesine rağmen vadesinde ödeme yapmadığında, poliçe hamili başvuru borçlularından poliçe bedelinin kendisine ödenmesini talep edebilecektir. Başvuru Hakkını Kullanmanın Şartları Maddi Şartlar: Senedin kabul edilmemesi, senedin ödenmesinin tehlikeye düşmesi ve senedin ödenmemesi hâlleridir. Şekli Şartlar (Protesto): Maddi şartları oluşmuş bir başvuru hakkının kullanılabilmesi için bu şartların belgelenmesi gerekir. Bu belgelenme olayı ise, protesto dediğimiz bir işlem ile gerçekleşir. Burada kabul etmeme ve ödememe protestosu şeklinde iki tür protesto çekilebilir. Başvuru Hakkının Kapsamı TTK md. 725 hükmünde hamilin başvuru hakkının kapsamı düzenlenmiştir. TTK md. 726 hükmünde ise, hamilin başvuru hakkını kullanması sonucunda ödeme yapan kişinin, kendisinden önce gelenlere başvuru hakkının kapsamı düzenlenmiştir. Başvuru Hakkının Düşmesi Başvuru haklarının kullanılması açısından kanunen öngörülen işlemlerin, süresi içinde yapılmaması hâlinde başvuru hakkı düşer. Başvuru hakkının düştüğü hâlleri TTK md. 730 hükmü düzenlemiştir.

POLİÇEDE ZAMANAŞIMI

Poliçede bulunan zamanaşımı süreleri, TTK md. 749 gereği şu şekildedir:

- Poliçeyi kabul edene karşı ileri sürülecek poliçeden doğan istemler, vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.
- Hamilin, cirantalarla düzenleyene karşı ileri süreceği istemler, süresinde çekilen protesto tarihinden veya senette “gidersiz iade olunacaktır” kaydı varsa vadenin dolduğu tarihten itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.
- Bir cirantanın başka cirantalarla düzenleyen aleyhine ileri süreceği istemler, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren altı ay geçmekle zamanaşımına uğrar.

DERS ADI Ticaret Hukuku
ÜNİTE ADI Bono ve Çek
ÜNİTE NO 14
YAZAR Dr.Öğr.Üyesi EMİNE ERDOĞAN

BONO (EMRE YAZILI SENET) KAVRAMI

Bir kambiyo senedi olan bono, kayıtsız ve şartsız bir bedel ödeme vadini içeren ikili bir ilişkidir. Bonoda, senedin borçlusu düzenleyen ve senet alacaklısı olan lehdar vardır. Kanunen emre yazılı bir senet olan bono, ciro ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla devredilir.

BONONUN ŞEKİL ŞARTLARI (UNSURLARI)

TTK md. 776'da bir bonoda bulunması gereken şekil şartları şöyle sıralanmıştır: “Bono” veya “emre yazılı senet” kelimesi, kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadi, vade, ödeme yeri, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adı, düzenlenme tarihi ve yeri ile düzenleyenin imzası.

ŞEKİL ŞARTLARINDAKİ NOKSANLIKLAR VE SONUÇLARI

Mutlak zorunlu unsurlar; “bono veya emre yazılı senet kelimesi”, “belirli bir bedelin kayıtsız ve şartsız ödenmesi hususunda ödeme vaadi”, “kime veya kimin emrine ödenecek ise onun (lehdarın) adı”, “düzenlenme tarihi” ve “düzenleyenin imzası”dır. Bunların herhangi birinin yokluğunda bono geçersiz sayılır. Alternatif zorunlu unsurlar, “düzenlenme yeri” ve “ödemeye yeri”dir. Zira açıklık bulunmadığı takdirde senedin düzenlendiği yer, ödeme yeri ve aynı zamanda düzenleyenin yerleşim yeri sayılır. Düzenlendiği yer gösterilmeyen bir bono, düzenleyenin adının (imzasının) yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır. Şayet burada da bir yer gösterilmemişse, o senet bono olarak nitelendirilemez. İhtiyari unsur ise, vadedir. Vadenin bonoda yer almaması hâlinde bono görüldüğünde vadeli olarak kabul edilir.

BONOYA UYGULANACAK POLİÇE HÜKÜMLERİ

TTK md. 778'e göre, poliçeye ait bazı hükümler bonoya da uygulanır. Ciro, vade, ödeme, başvuru hakkı, araya girme suretiyle ödeme, zamanaşımı, iptal gibi birçok konuda poliçeye ait hükümlere gidilir.

BONODA ZAMANAŞIMI

Bonoda zamanaşımı konusunda da poliçe hükümlerine atıf yapılmıştır. Ancak bonoda muhatap ve dolayısıyla kabul işlemi olmadığı için, bonoyu düzenleyeni poliçeyi kabul eden muhatap gibi düşünerek zamanaşımı süreleri belirlenir.

ÇEK KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Çek bir ödeme aracı olup, adeta nakit paranın yerine geçmektedir. Bu şekilde çek; nakit para taşıma, saklama ve sayma gibi külfetlerden kurtulma imkânı sağlar. Hukuki niteliği itibarıyla çek, poliçe gibi nitelikli bir havale ilişkisidir. Çekte de düzenleyen (keşideci), muhatap ve lehdardan oluşan üçlü bir ilişki mevcuttur.

ÇEK DÜZENLEMENİN ÖN ŞARTLARI

Bir çek düzenlenmesi için gereken ön şartlar, “karşılık” ve “çek anlaşması”dır. Şunu da belirtmek gerekir ki gerekli şekil şartlarını taşıyan bir çek, karşılığı veya çek anlaşmasının bulunmaması nedeniyle geçersiz sayılmaz. Bunlar sadece çekin düzenlenebilmesi için gerekli ön şartlar olup, çekin geçerliliğini etkileyecek niteliğe sahip değildir.

ÇEKİN ŞEKİL ŞARTLARI (UNSURLARI)

Bir çekte bulunması gereken unsurları sıralarken hem TTK hem de ÇekK hükümleri dikkate alınacaktır. TTK'ya Göre Çekin Şekil Şartları TTK md. 780 uyarınca çekte bulunması gereken zorunlu unsurlar şunlardır: “Çek” kelimesi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale, muhatabın ticaret unvanı, ödeme yeri, düzenlenme tarihi ve yeri, düzenleyenin imzası, banka tarafından verilen seri numarası ile karekodudur. ÇekK'ya Göre Çekin Şekil Şartları 5941 sayılı ÇekK md. 2, bankalar tarafından bastırılan çek defterlerinin her bir yaprağında bulunması gereken unsurları sıralamıştır. Ancak hemen şunu belirtmek gerekir ki ÇekK md. 2/9 hükmüne göre; Türk Ticaret Kanunu'ndaki unsurları taşıması kaydıyla, düzenlenen çekin bu maddede yer alan koşullara aykırı olması çekin geçerliliğini etkilemez.

ŞEKİL ŞARTLARINDAKİ NOKSANLIKLAR VE SONUÇLARI

Mutlak zorunlu unsurlar; “senet metninde çek kelimesi”, “belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale”, “muhatabın ticaret unvanı”, “düzenlenme tarihi”, “düzenleyenin imzası

”, “banka tarafından verilen seri numarası” ve “karekodu”dur. Bu unsurlardan birinin yokluğu hâlinde çek geçersiz sayılır. Alternatif zorunlu unsur ise düzenlenme yeridir. Düzenlenme yerinin çekte açıkça bulunmaması hâlinde, düzenleyenin adı (imzası) yanında yazılı olan yer düzenlenme yeri olarak kabul edilir. Burada da bir yer yazılı değilse çek geçersiz sayılır. İhtiyari unsur ise, ödeme yeridir. Bu yönüyle çek, poliçe ve bonodan ayrılmaktadır. Zira çekte ödeme yerinin açıkça bulunmaması hâlinde muhatabın ticaret unvanının yanında yazılı olan yer, ödeme yeri sayılır. **ÇEKİN CİROSU**
Çek nama, emre ve hamile düzenlenebilir. Her bir türdeki devir yolu çek için de aynen geçerlidir. Bunun yanında çekte temlik ve tahsil ciroları yapılabilirken, rehin cirosu yapılamaz. Ciro, çekin muhataba ibraz süresi içinde yapılabilir. Çekte poliçeden farklı olarak muhatabın cirosuna izin verilmemiştir. Hamiline yazılı bir çek üzerine yapılan ciro, cirantayı, başvurma hakkına dair hükümler gereğince sorumlu kılarırsa da senedin niteliğini değiştirerek onu emre yazılı bir çek hâline getirmez.

ÇEKTE ÖDEME

Ödeme için ibraz Çekin ibrazı ile çekte yer alan alacak muaccel hâle gelir. Bu durumda hesapta karşılığı varsa banka tarafından çekin derhal ödenmesi gerekir. Çek, ödeme yerinde muhatap bankaya ibraz edilir. Karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde hamilin varsa vergi kimlik numarası saptandıktan sonra ödenir. Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün, düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay, ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Çekin hamili, ibraz süresini kaçırırsa düzenleyen ve diğer tüm sorumlulara karşı çekte dayalı başvuru hakkını yitirmiş olur. Muhatap banka, bu durumda çeki ödemek zorunda olmayıp düzenleyen de çekten cayabilir. İleri tarihli (postdate) çek Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının Türk Ticaret Kanunu'nun 795'inci maddesi uyarınca kısmen veya tamamen ödenmemiş olması hâlinde, bu çekle ilgili olarak hukuki takip yapılamaz. İleri düzenlenme tarihli çekle ilgili olarak hukuki takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şarttır. Çekin Ödenmesi Ödeme zamanı Çek, görüldüğünde ödenir. Muhatap bankanın ödeme yükümlülüğü Muhatap banka, karşılığı bulunan ve kanunen ödenmesinde herhangi bir engel olmayan çeki ödemek zorundadır. Aksi durumda Çek'da yer alan bazı cezai hükümler (Çek md. 3/7, 7/5) uygulanacaktır. Bunun yanında karşılığı kısmen ya da hiç bulunmayan bir çek için dahi muhatap bankanın, her bir çek yaprağı için düzenleyen dışındaki hamile karşı 2019 yılı için 2.030 TL'ye kadar ödeme yapması zorunludur.

ÇEKİN ÖDENMEMESİ (KARŞILIKSIZ ÇEK)

İbraz süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmiş bir çekin ödenmemesi hâli, resmî bir belge, “protesto” ile, muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla veya bir takas odasının, çek zamanında teslim edildiği hâlde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyanıyla tespit edilebilir. ÇekK md. 3/2 kapsamında, hesapta kısmen veya tamamen karşılığın bulunmaması hâlinde çek, ‘karşılıksızdır’ işlemine tabi tutulur. 6728 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra ÇekK md. 5 kapsamında karşılıksız çek düzenleyen hakkında adli para cezası ile çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilebilir. TTK md. 783/3 hükmü uyarınca; muhatap nezdinde karşılığı kısmen veya tamamen bulunmayan bir çek düzenleyen kişi, çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde onunu ödemekle yükümlü olduktan başka, hamilin bu yüzden uğradığı zararı da tazmin eder.

ÇEKTE BAŞVURU HAKKI

Başvuru hakkının kullanılması için çekte de poliçede olduğu gibi bazı maddi ve şekli şartların bulunması aranacaktır. Ancak poliçede mümkün olan kabul edilmemeden dolayı vadeden önce başvuru hakkının kullanılması imkânı, çekte mevcut değildir. TTK md. 810 hükmü uyarınca başvuru hakkını kullanan hamil, şu kalemleri talep edebilir: Çekin ödenmemiş olan bedeli, ibraz gününden itibaren bu tutarın faizi, protestonun veya buna denk olan belirlemenin ve gönderilen ihbarnamelerin giderleri ile diğer giderleri, çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücreti. Hamilin başvurusu üzerine ödeme yapan başvuru borçlusunu ise, TTK md. 818 gereği çek hakkında da uygulanacak md. 726 uyarınca şu kalemleri talep edebilir: Ödemiş olduğu tutarın tamamı, ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizi, yaptığı giderler ve çek bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komisyon ücreti.

ÇEKTEN CAYMA

Çekten cayma, nitelikli bir havale ilişkisi olan çek için, düzenleyenin tek tarafı olarak muhataba vermiş olduğu ödeme yetkisini geri almasıdır. Çekten cayma, ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade eder. İbraz süresi içinde çekten cayılmış olsa bile, banka hesapta karşılığı bulunan çeki ödemek zorundadır.

ÇEKTE ZAMANAŞIMI

Hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.